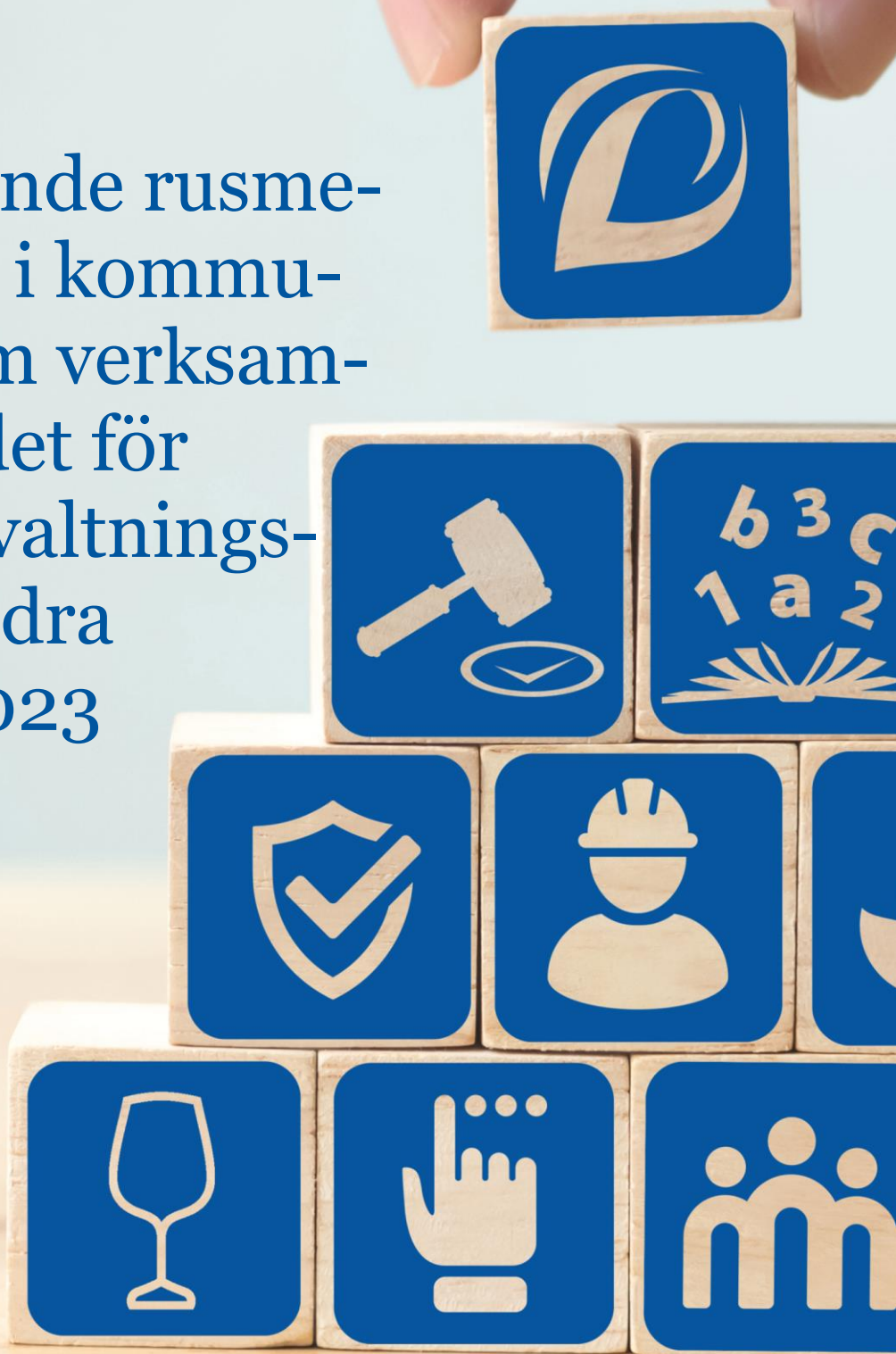

Regionförvaltningsverket

Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland 2023

Heli Heimala
Kati Mansikkala
Jaana Markkula

Ansvarsområdet för basservice, rättsskydd och tillstånd

178/2023

Aluehallintovirastojen julkaisuja

Regionförvaltningsverkens publikationer

Regionförvaltningsverket i Södra Finland
Ansvarsområdet basservice, rättsskydd och tillstånd

Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för
Regionförvaltningsverket i Södra Finland 2023

3.10.2023

-

Heli Heimala
Kati Mansikkala
Jaana Markkula

Regionförvaltningsverkens publikationer 178/2023

ISSN-2343-3132

ISBN-978-952-7481-04-2

Tavastehus

2023

PRESENTATIONSBLAD

Regionförvaltningsverkens publikationer 178/2023

Författare Överinspektör Heli Heimala Regionförvaltningsverket i Södra Finland Kati Mansikkala Högskolepraktikant (YTK) Utvecklingschef Jaana Markkula Institutet för hälsa och välfärd	Publiceringsdatum 3.10.2023 Uppdragsgivare Regionförvaltningsverket i Södra Finland Datum för tillsättande av organet Text...
Publikationens namn Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom Regionförvaltningsverket i Södra Finlands verksamhetsområde 2023	
Sammanfattning THL och regionförvaltningsverken har kartlagt läget och strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet inom kommunerna genom en enkät som skickades till kontaktpersoner eller verksamhetsansvariga för det förebyggande rusmedelsarbetet våren 2023. Precis som tidigare år var strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet, det vill säga om kommunerna har utsett ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet, om en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet är verksam i kommunen eller regionen, om en kontaktperson som utsetts för det förebyggande rusmedelsarbetet samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet samt hur det förebyggande rusmedelsarbetet har inkluderats i planeringen av kommunernas verksamhet av särskilt intresse. De resultat som presenteras i denna rapport beskriver strukturerna för dessa fyra indikatorer i kommunerna (n=62) inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland i april–juni 2023. Utifrån resultaten och med stöd av nationella rekommendationer framförs i rapporten förslag på hur kommunerna kan genomföra och stärka det förebyggande rusmedelsarbetet. Av kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland har 89 procent (55 kommuner) utsett en kontaktperson för det kommunala eller regionala förebyggande rusmedelsarbetet. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) finns dessutom en kontaktperson som inte är officiellt utsedd. Sex procent av kommunerna (4 kommuner) har ingen kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. Ett organ med ansvar för förebyggande rusmedelsarbete enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet har utsetts, eller organet har befullmäktigat en sektorsövergripande kommunal eller regional arbetsgrupp att i praktiken genomföra det förebyggande rusmedelsarbetet, i 90 procent av kommunerna (56 kommuner) i Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Åtta procent av kommunerna (5 kommuner) saknar ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat. En sektorsövergripande arbetsgrupp, antingen kommunal eller regional, som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet som omfattar alla åldersgrupper finns i 84 procent (52 kommuner) av kommunerna inom verksamhetsområdet. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp vars verksamhet endast omfattar en del	

Åldersgrupper. I 11 procent av kommunerna (7 kommuner) finns ingen sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet.

Under den gångna mandatperioden uppger 94 procent av kommunerna (58 kommuner) att de utarbetat eller uppdaterat antingen en plan för det kommunala eller regionala förebyggande rusmedelsarbetet eller en motsvarande välfärdsberättelse och -plan eller någon annan verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete och verksamhet som omfattar alla åldersgrupper. I sex procent av kommunerna (4 kommuner) bereds en kommunal eller regional verksamhetsplan eller så omfattar den endast en del åldersgrupper.

Strukturerna för förebyggande rusmedelsarbete har utvecklats lindrigt i en positiv riktning jämfört med läget för enkäten 2020 i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Andelen kommuner som har en uppdaterad verksamhetsplan för förebyggande rusmedelsarbete har dock minskat med 3 procentenheter (2 kommuner) jämfört med läget för enkäten 2020. År 2023 finns de starkaste strukturerna för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna i Kymmenedalens och Päijänne-Tavastlands välfärdsområden samt i Helsingfors inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland.

Ämnesord

Förebyggande rusmedelsarbete, rekommendationer för förebyggande rusmedelsarbete

ISSN (painettu) xxxx-xxxx	ISBN (painettu) xxxx-xxxx	ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132	ISBN (webbpublikation) 978-952-7481-04-2
Sidantal 75	Språk -		Pris -
Utgivare Regionförvaltningsverket i Södra Finland		Tryck -	

INFORMATIONSSIDA

Regionförvaltningsverkens publikationer 178/2023

Sammanställd av Text...		Utgivningsdatum 3.10.2023			
		Uppdragsgivare Text...			
		Datum för tillsättandet av organet Text...			
Publikationens titel Text...					
Referat Text...					
Ämnesord Text...					
ISSN (tryckt) xxxx-xxxx	ISBN (tryckt) xxxx-xxxx	ISSN (webbpublikation) 2343-3132	ISBN (webbpublikation) 978-952-7481-04-2		
Sidantal 75	Språk -		Pris -		
Utgivare Regionförvaltningsverket i Södra Finland		Tryckeri -			

Innehållsförteckning

1	Inledning	8
	Sammanfattning av strukturerna inom det förebyggande rusmedelsarbetet i Södra Finland 2020:	9
2	Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna: lagar och rekommendationer	10
3	Genomförande av enkäten och principerna för utvärderingen	14
4	Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland	17
	4.1 Södra Karelen	18
	4.2 Egentliga Tavastland	24
	4.3 Kymmenedalen	30
	4.4 Päijänne-Tavastland	33
	4.5 Östra Nyland	38
	4.6 Mellersta Nyland	42
	4.7 Västra Nyland	46
	4.8 Vanda och Kervo	51
	4.9. Helsingfors	54
5	Sammanfattning och slutsatser av utvärderingen	56
6	Rekommendationer om förebyggande rusmedelsarbete till kommunerna	61
7	Till sist	65
	Källor	69
	Bilagor	73
	Bilaga 1. Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015)	73

1 Inledning

Enkäten genomfördes för kommunerna våren 2023, då många kommuner hade omorganiserat såväl främjandet av välfärd och hälsa som det förebyggande rusmedelsarbetet, eftersom ansvaret för att anordna social- och hälsovårdstjänster hade överförts till välfärdsområdena. Enligt lagen hör främjandet av såväl välfärd och hälsa som förebyggande rusmedelsarbete i fortsättningen förutom till kommunerna även till välfärdsområdenas uppgifter (lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021; lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015; se hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 20 §; socialvårdslagen 1301/2014). Vid tidpunkten för genomförandet av enkäten hade välfärdsområdena endast varit verksamma i några månader. I enkäten kartlades inte strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i välfärdsområdet (samordning, planer eller arbetsgrupper på välfärdsområdesnivå).

Det förebyggande rusmedelsarbetets tillstånd i kommunerna har kartlagts tidigare genom enkäter åren 2001, 2011, 2013, 2016 och 2020 (Warpenius 2002; Strand 2011; Markkula m.fl. 2014; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Warpenius & Markkula 2020a; Warpenius & Markkula 2020b). Utöver ändringarna i lagstiftningen har de nationella riktlinjerna för det förebyggande rusmedelsarbetet uppdaterats efter den förra utredningen 2020. Som en del av den första nationella rusmedels- och beroendestrategin (Kotovirta m.fl. 2021) som publicerades 2021 gjordes en halvtidsutvärdering av det förebyggande rusmedelsarbetet och en uppdatering av Handlingsplanen för alkohol-, tobak-, drog- och spelprevention (Markkula m.fl. 2021). Ett av målen i strategin var att stärka samordningen, kvaliteten och effektiviteten av det förebyggande rusmedelsarbetet på nationell, regional och lokal nivå. I halvtidsutvärderingen av Handlingsplanen för alkohol-, tobak-, drog- och spelprevention betonades å sin sida att kommunerna i och med social- och hälsovårdsreformen behöver uppdatera de grundläggande strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet samt fästa uppmärksamhet vid kvaliteten på det förebyggande rusmedelsarbetet när det gäller såväl strukturer som åtgärder inom olika förvaltningsområden som konstaterats vara bra. Under paraplyet för rusmedels- och beroendestrategin har dessutom det spelpolitiska programmet (SHM 2022) samt förslagen från arbetsgruppen för utveckling av tobaks- och nikotinpolitiken (arbetsgruppen för utveckling av tobaks- och nikotinpolitiken 2023) publicerats, som stöder det förebyggande arbetet.

I den föregående utredningen från 2020 observerades att strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna hade stärkts i kommunerna i Fastlandsfinland sedan 2016, då lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) nyligen trätt i kraft.

År 2020 hade 77 procent av kommunerna i Fastlandsfinland utsett ett lagenligt organ eller en arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete till vilket organet hade delegerat sina uppgifter. I 86 procent av kommunerna fanns en kommunal eller regional arbetsgrupp som hade till uppgift att verkställa det förebyggande

rusmedelsarbetet. En kommunal eller regional kontaktperson som samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet var verksam i 91 procent av kommunerna. Andelen var något större än 2016 (84 %). Största delen (96 procent) av kommunerna hade en plan som innehöll förebyggande rusmedelsarbete. Oftast var denna plan en välfärdsberättelse och en välfärdsplan.

År 2020 hade cirka två tredjedelar (69 %) av kommunerna enligt helhetsbedömningen starka strukturer, det vill säga alla grundstrukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet som granskades i denna utvärdering var i ordning. År 2016 var motsvarande andel 35 procent. Efter enkäten 2020 kunde man konstatera att lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) och handlingsprogrammet som stöder den har främjat utvecklingen av strukturerna för rusmedelsarbetet i kommunerna avsevärt.

1.1 Sammanfattning av strukturerna inom det förebyggande rusmedelsarbetet i Södra Finland 2020:

Enligt utredningen som gjordes inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finlands 2020 hade 85 procent av kommunerna i området, det vill säga sammanlagt 53 kommuner, utsett en kommunal eller regional kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) fanns dessutom en icke officiellt utsedd kontaktperson. År 2020 var täckningsgraden för kontaktpersoner 90 procent (56 kommuner) när man räknade med såväl officiellt utsedda kontaktpersoner som kontaktpersoner som är verksamma utan att ha utsetts. Täckningsgraden för kontaktpersoner i den tidigare enkäten, det vill säga enkäten som genomfördes 2016, var 69 procent, det vill säga då fanns det en utsedd kontaktperson i bara 43 kommuner. I enkäten 2020 hade täckningsgraden för kontaktpersoner alltså ökat med 16 procentenheter sedan 2016 när man granskade officiellt utsedda kontaktpersoner. (Heimala & Markkula 2020.)

År 2020 hade det organ som enligt lagen ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet utsetts eller organet hade bemyndigat någon sektorsövergripande arbetsgrupp, antingen kommunal eller regional, att i praktiken genomföra det förebyggande rusmedelsarbetet i 79 procent av kommunerna (49 kommuner) i området. På motsvarande sätt saknades ett organ enligt lag i 16 procent av kommunerna (10 kommuner) i området år 2020 och en av de svarande från kommunerna visste inte om man hade utsett ett organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunen. I en enkät som genomfördes 2016 uppgav endast 45 procent av kommunerna (27 kommuner) att kommunen hade ett lagenligt organ och 42 procent av kommunerna inom verksamhetsområdet (26 kommuner) uppgav att det saknades ett lagenligt organ. År 2016 visste 11 procent av de svarande från kommunerna (7 kommuner) inte om det fanns ett lagenligt organ i kommunen. Sedan 2016 hade andelen kommuner med ett lagenligt organ ökat med sammanlagt 34 procentenheter fram till 2020. (Heimala & Markkula 2020.)

År 2020 fanns det i 84 procent av kommunerna (52 kommuner) en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet och vars verksamhet omfattar alla åldersgrupper. I sex procent av kommunerna inom verksamhetsområdet (4 kommuner) fanns dessutom en sektorsövergripande arbetsgrupp som fokuserade på ett begränsat tema eller en viss åldersgrupp, oftast barn och unga. Andelen kommuner som har en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer förebyggande rusmedelsarbete som omfattar alla åldersgrupper ökade med 19 procentenheter jämfört med 2016, då det fanns en sektorsövergripande arbetsgrupp i 65 procent av kommunerna i området (40 kommuner). (Heimala & Markkula 2020.)

Enligt utredningen 2020 fanns det en plan för det förebyggande rusmedelsarbetet eller motsvarande välfärdsberättelse och -plan som innefattade förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan som innefattade förebyggande rusmedelsarbete i 97 procent av kommunerna i området (60 kommuner). År 2016 fanns en motsvarande plan i 84 procent av kommunerna i området (45 kommuner). (Heimala & Markkula 2020.)

Liksom i hela Finland hade strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet enligt utredningen 2020 utvecklats positivt i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland och stärkts betydligt sedan 2016, då lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) precis hade trätt i kraft. År 2020 fanns det starka strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i 76 procent av kommunerna inom Regionförvaltningsverket i Södra Finland – det vill säga det fanns ett ansvarigt organ, en verkställande arbetsgrupp, en kontaktperson och en verksamhetsplan (Warpenius & Markkula 2020). (Heimala & Markkula 2020.) Det var intressant att nu se hur situationen har börjat utvecklas i och med social- och hälsovårdsreformen som genomfördes i början av 2023.

I kapitel 2 i denna rapport presenteras lagar och rekommendationer som stöder strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet. Kapitel 3 beskriver i sin tur hur enkäten till kommunerna genomfördes i praktiken samt hur resultaten analyserades och redovisas i denna rapport. I kapitel 4 finns en bedömning av situationen per välfärdsområde om strukturerna i olika kommuner sammanställd samt av förändringen jämfört med 2020. I kapitel 5 finns rekommendationer för förebyggande rusmedelsarbete och i kapitel 6 sammanställs de viktigaste aktuella utmaningarna som utgör ramarna för det arbete som utförs i kommunerna.

2 Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna: lagar och rekommendationer

Det förebyggande rusmedelsarbetet kan organiseras och samordnas på många olika sätt i kommunerna i en anda av självstyrelse. I tidigare utredningar har trots

det följande grundläggande strukturer identifierats som kan främja arbetets planmässighet och långsiktighet:

- 1) ett organ eller motsvarande som ansvarar för ledningen av det förebyggande rusmedelsarbetet,
- 2) en sektorsövergripande arbetsgrupp som ansvarar för verkställandet av det förebyggande rusmedelsarbetet,
- 3) en part som ansvarar för samordningen av det förebyggande rusmedelsarbetet, såsom en kontaktperson eller samordnare,
- 4) en plan som styr det förebyggande rusmedelsarbetet, såsom en välfärdsberättelse och -plan (se även Markkula m.fl. 2022; Warpenius & Markkula 2020a; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Markkula m.fl. 2014, Soikkeli & Warsell 2013).

Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet och lagen om ordnande av social- och hälsovård förutsätter att kommunerna utser ett organ för det förebyggande rusmedelsarbetet samt att det förebyggande rusmedelsarbetet görs till en del av planeringen av kommunens verksamhet. Dessa tillsammans med den samordnande personen och den sektorsövergripande arbetsgruppen som planerar och i praktiken verkställer arbetet utgör grunden för en effektiv minskning av användningen av rusmedel samt tobaks- och nikotinprodukter och skadliga penning-spel och förebyggande av skadeverkningar.

Kommunen kan inom ramen för sin självstyrelse bestämma vilket **organ** enligt kommunallagen (410/2015, 30 §) (t.ex. fullmäktige, kommunstyrelsen, en nämnd, ett utskott, en kommitté eller en sektion) den ger i uppdrag att utföra förebyggande rusmedelsarbete. I lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet finns en förteckning över de uppgifter som organet ansvarar för (se bilaga 1). Från och med början av 2023 har motsvarande uppgifter inte bara hört till kommunen utan också till välfärdsområdet.

I praktiken sköter kommunens organ inte nödvändigtvis själva uppgifterna inom det förebyggande rusmedelsarbetet, utan leder, följer upp och utvärderar genomförandet av uppgifterna. Den har en central roll i säkerställandet av att man kommer överens om målen och åtgärderna för det förebyggande rusmedelsarbetet samt för arbetet med kontaktytorna som en del av kommunens och välfärdsområdets årliga förhandlingar. År 2020 var social- och hälsovårdsnämnden i många kommuner ansvarigt organ för det förebyggande rusmedelsarbetet, även om uppgifterna i allt högre grad hade överförts till välfärdsnämnderna eller motsvarande i och med social- och hälsovårdsreformen. I allmänhet ger organet ansvaret för det praktiska genomförandet till någon annan sektorsövergripande grupp i kommunen, såsom arbetsgruppen för främjande av välfärd och hälsa eller arbetsgruppen förebyggande rusmedelsarbete (se även Markkula m.fl. 2022).

Den sektorsövergripande verkställande arbetsgruppen är i bästa fall den som blåser liv i kommunens förebyggande rusmedelsarbete som utförs tillsammans. Den säkerställer att kommunens olika förvaltningsområdens, välfärdsområdets, polisens, alkoholförvaltningens, tobakstillsynens och organisationernas

samt församlingarnas åtgärder inom det förebyggande rusmedelsarbetet samlas till en planerad och kompletterande. Kommunens mål, som bygger på en gemensam förståelse av rusmedels-, tobaks- och penningsspelsförhållandena samt åtgärder som stöder dem för helheten framåt. Uppfyllandet av målen och de åtgärder som stöder dem följs upp och rapporteras. I bästa fall bidrar en sektorsövergripande arbetsgrupp till att det förebyggande rusmedelsarbetet är framgångsrikt genom att föra samman olika aktörer och deras färdigheter, sakkunskap samt personliga och yrkesmässiga nätverk för att främja samma mål (EMCDDA 2019). Ett lyckat arbete främjas av en tydlig ledning av arbetet, regelbundna möten och gemensam uppföljning och utvärdering av målen för det utförda arbetet (ovan nämnda verk).

Arbetsgrupper som i praktiken verkställer sektorsövergripande förebyggande rusmedelsarbete kan vara till exempel arbetsgruppen för främjande av välfärd och hälsa eller gruppen för förebyggande rusmedelsarbete. Kommunerna har också kunnat förena sina krafter och samla en sektorsövergripande arbetsgrupp på regional nivå som på bred front främjar det förebyggande rusmedelsarbetet. Det är bra att diskutera arbetsgruppernas arbete tillsammans med välfärdsområdet och samordna kommunens arbete även med välfärdsområdet genom att komma överens om arbetsfördelningen mellan olika arbetsgrupper till exempel med en gemensam årsklocka, och på så sätt få så mycket synergier som möjligt mellan arbetet på olika nivåer. (Se även Markkula m.fl. 2022.)

I lagen om ordnande av social- och hälsovård åläggs kommunerna att utse **ett organ som ansvarar** för att främja välfärd och hälsa. I praktiken kan det ansvariga organet vara organiserat på många olika sätt. När det gäller det förebyggande rusmedelsarbetet har det konstaterats att utse det ansvariga organet till kommunens centralförvaltning samt att utse den part som i praktiken ansvarar för samordningen, såsom en kontaktperson eller samordnare, stöder samordningen av det förebyggande rusmedelsarbetet (se t.ex. Warpenius 2002; Markkula m.fl. 2022). Det ansvariga organet gör det förebyggande rusmedelsarbetet till en del av det politiska beslutsfattandet samt planeringen av ekonomin och verksamheten samt säkerställer att det lagstadgade organet har tillsatts och sköter sina uppgifter i kommunen.

Den **kontaktperson eller samordnare** som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunen är expert på området, en kommunikatör om ämnet, en person som drar igång nätverksarbete och en samordnare samt en främjare, följare och utvärderare av åtgärder som man kommit överens om gemensamt. Ovan nämnda uppgifter beskrivs närmare med exempel i publikationen *Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille* (Förebyggande rusmedelsarbete för kommuner och välfärdsområden, på finska) (Markkula m.fl. 2022). När kontaktpersonen utses bör man fundera över vilka kommunens behov är och vad man behöver satsa på i kontaktpersonens kommun, att arbetet får största möjliga effekt och att hens arbete på bästa sätt främjar genomförandet av de lagstadgade uppgifterna i kommunen. I små kommuner kan kontaktpersonen eller samordnaren vara gemensam för flera kommuner eller kombineras med uppgifterna som utförs av den som ansvarar för samordningen av främjandet av välfärd och hälsa. Det är viktigt att spegla uppdragsbeskrivningen och den arbetstid

som står till förfogande så att det i praktiken är möjligt att lyckas med uppgiften. Kontaktpersonen eller samordnaren för kommunens förebyggande rusmedelsarbete har ett nära samarbete med den som arbetar med motsvarande uppgifter i välfärdsområdet för att säkerställa en smidig informationsgång och samordning av funktioner i vardagen.

Enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015, 5 §) hör det förebyggande rusmedelsarbetet till kommunens främjande av välfärd och hälsa samt **planeringen och rapporteringen** om det. Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021, 6 §) ska kommunen följa kommuninvånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd och de faktorer som påverkar dessa och kommunfullmäktige ska årligen rapportera om dem och de åtgärder som vidtagits. Dessutom ska man en gång per fullmäktigeperiod sammanställa en välfärdsberättelse och -plan för dessa uppgifter för fullmäktige och skicka den till välfärdsområdet för kännedom. Kommunen ska i sitt beslutsfattande ta hänsyn till de uppskattade konsekvenserna för människors välfärd och hälsa enligt befolkningsgrupp.

Som en del av denna helhet rapporteras det om det förebyggande rusmedelsarbetet och läget för rusmedels-, tobaks- och penningsspelsarbetet årligen till fullmäktige enligt befolkningsgrupp och område. Dessutom inkluderas ovan nämnda saker i välfärdsberättelsen och -planen. I praktiken innebär detta att de centrala indikatorer och mål, åtgärder och reserverade resurser samt ansvarsfördelningen som kommunen valt och som beskriver läget när det gäller rusmedel, tobak och penningsspel beskrivs i välfärdsberättelsen (THL 2016a; Markkula m.fl. 2022).

Som stöd för arbetet med välfärdsberättelsen och -planen för varje fullmäktigeperiod kan man i kommunen eller regionen sammanställa en separat plan för det förebyggande rusmedelsarbetet på längre sikt, som förenar arbetet med målen och åtgärderna. Idén är att man från denna långsiktiga plan lyfter fram de mål och åtgärder som prioriterats för varje fullmäktigeperiod i välfärdsberättelsen och -planen. Likaså är det bra att lyfta fram innehåll som lämpar sig för dessa i en eventuell separat plan för förebyggande rusmedelsarbete i centrala planer för olika åldersgrupper (t.ex. en välfärdsplan för barn och unga, en plan för stödjande av den åldrande befolkningen) eller andra planer (t.ex. en säkerhetsplan), som har ett tydligt samband med rusmedels-, tobaks- och penningsspelsföreteelser. Det är viktigt att säkerställa att målen i de olika planerna är enhetliga och att de också är i linje med verksamhetsplaneringen på välfärdsområdesnivå. (Markkula m.fl. 2022.)

Den pågående förändringen när välfärdsområdena inleder sitt arbete framhäver ytterligare betydelsen av fungerande strukturer i kommunerna. Fungerande strukturer kan göra det smidigare att inleda samarbete och säkerställa samordningen av olika aktörers arbete samt framför allt säkerställa kontinuiteten i det arbete som utförs i kommunen. Genom strukturerna kan man också säkerställa kvaliteten på det utförda arbetet genom att samla olika aktörers resurser och inrikta åtgärderna på effektiva metoder utan att glömma systematisk uppföljning och utvärdering.

Man bör komma ihåg att enbart strukturer inte garanterar ett förebyggande rusmedelsarbete av hög kvalitet. Man behöver ett högkvalitativt genomförande av strukturerna och motiverade och entusiastiska aktörer från kommunens olika förvaltningsområden, välfärdsområden, organisationer, församlingar och bland olika myndighetsaktörer, såsom alkoholtillståndsförvaltningen, tobakstillsynen och polisen, som var och en som en del av sin befattningsbeskrivning utför förebyggande rusmedelsarbete samt arbete som förebygger och minskar rusmedels-, tobaks- och penningsspelsskador.

3 Genomförande av enkäten och principerna för utvärderingen

THL och regionförvaltningsverken kartlade i april–maj läget och strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna genom enkäten Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna 2023. I enkäten beaktades möjligheten att bilda regionala strukturer, det vill säga flera kommuner eller kommunkluster i samarbete. Med detta avses dock inte strukturer som samordnas av välfärdsområdet, det vill säga till exempel en samordnare, planer eller arbetsgrupper på välfärdsområdesnivå.

Enkäten genomfördes genom att skicka en begäran till alla registratorskontor i kommunerna i Fastlandsfinland om att skicka enkäten till de kontaktpersoner eller samordnare som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet. Datainsamlingen genomfördes i form av en webropol-enkät. (Se mer om enkäten (på finska) på THL:s webbplats: www.thl.fi/ehkaisevapaihdetyo > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely).

Genom enkäten utreddes bland annat kommunernas förebyggande rusmedelsarbete:

- förekomsten av en kontaktpersonensamt personens resurser och uppgifter,
- ledning och samarbete,
- planering och uppföljning,
- innehåll och prioriteringar,
- styrkor och utvecklingsobjekt.

Regionförvaltningsverket i Södra Finland skickade två påminnelser om att besvara enkäten till kommunerna inom sitt verksamhetsområde. Efter att enkäten stängts var svarsandelen 89 procent (n=55) för kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Tre kommuner som begärde extra tid svarade på enkäten inom ramen för den beviljade extratiden. Utöver dessa skickades e-post till ledningen för de fyra kommuner som inte svarade på enkäten och vid behov ringde man och påminde den om att besvara den. En del av svaren kom in i juni. Till slut fick vi svar på enkäten av alla kommuner

vid Regionförvaltningsverket i Södra Finland och 2023 var svarsandelen 100 procent (n=62).

Efter analysen skickades resultaten till kommunerna för granskning. Dessutom skickades en påminnelse via e-post och vid behov ringde man till de kommuner som inte hade svarat på frågorna under granskningsomgången eller bekräftat att deras svar var riktiga. Till slut besvarade sammanlagt 95 procent av kommunerna (59 kommuner) inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland granskningsomgången. Efter granskningsomgången rättades 41 kommuners svar enligt de erhållna uppgifterna. De riksomfattande resultaten av enkäten redovisas i THL:s publikation Forskning i korthet, som publiceras i början av hösten 2023.

I samband med granskningsomgången framkom det att en del av kommunerna hade rapporterat strukturer på välfärdsområdesnivå eller som samordnas av välfärdsområdet som regionala strukturer när de svarade på enkäten. För de kommuner som uppgett regionala strukturer preciserades det vidare separat om det i svaren hänvisas till regionala samarbetsstrukturer, det vill säga samarbetsstrukturer mellan vissa kommuner (kommunkluster) eller strukturer på välfärdsområdesnivå. Utifrån dessa preciseringar korrigerades de strukturer på välfärdsområdesnivå som kommunerna uppgett och redovisades inte i den slutliga utredningen, eftersom man i enkäten kartlade kommunernas egna och regionala strukturer för förebyggande rusmedelsarbete – inte de på välfärdsområdesnivå. Två kommuner svarade inte på frågorna under granskningsomgången och för dessa kommuners del tolkade vi det som att de angivna regionala strukturerna var på välfärdsområdesnivå och därmed lämnade vi dessa strukturer utanför denna utredning. Vår tolkning bygger på uppgifter om regionala strukturer som vi fått från andra kommuner i välfärdsområdet.

I denna rapport beskrivs situationen för de viktigaste strukturerna inom det förebyggande rusmedelsarbetet i fråga om kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland, det vill säga om kommunerna har

- a) en utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,
- b1) ett utsett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat,
- b2) en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet,
- c) en uppdaterad handlingsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår.

Resultaten av utvärderingen som baserar sig på enkätsvaren presenteras enligt välfärdsområde så att man för varje kommun i tabellerna i kapitel 4 har bedömt om kommunen har ifrågavarande struktur. Resultaten av utvärderingen presenteras i tabellerna i kapitel 4 med koder (+, +/-, -, ? och x) samt verbalt ("Ja", "Nästan", "Nej", "Vet inte", "Inget svar"). I tabellerna i kapitel 4 har man

dessutom vid behov använt bakgrundsfärger för att kommunerna enkelt ska kunna identifiera eventuella utvecklingsobjekt: bedömningen "Nästan" har markerats med blå färg, bedömningen "Nej" med röd färg och de kommuner som man inte fått svar från med grå färg. Dessutom har man per välfärdsområde sammanställt figurer där situationen 2023 jämförs med resultaten från föregående enkät 2020. Procenttalen i figurerna kan inte nödvändigtvis summeras till 100 procent på grund av avrundningar. I figurerna visas jämförelsedata (2020/hela landet) i form av en randig balk

Bedömningskriterierna beskrivs närmare per struktur (a–c) i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Utvärderingsschema

Bedömning	Kriterier
+ Ja	a. I kommunen har en kommunal/regional kontaktperson utsetts b1. I kommunen har ett ansvarigt organ utsetts ELLER i kommunen eller regionen finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som organet bemyndigat b2. I kommunen eller regionen finns en verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp c. i kommunen finns en uppdaterad kommunal eller regional handlingsplan där det förebyggande rusmedelsarbetet har beaktats
+/- Nästan	a. i kommunen finns en kommunal/regional kontaktperson, men inte en utsedd kontaktperson b1. - b2. I kommunen eller regionen finns en verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp som täcker endast en del av åldersgrupperna c. Kommunen håller på att utarbeta en kommunal eller regional handlingsplan eller den täcker endast en del av åldersgrupperna
— Nej	a. Kommunens kontaktperson har inte utsetts och ingen kommunal/regional kontaktperson är verksam i kommunen b1. I kommunen har man inte utsett ett ansvarigt organ b2. I kommunen eller regionen finns ingen verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp c. Kommunen har ingen kommunal eller regional handlingsplan
? Vet inte	a. - b1. Kan inte säga b2. Kan inte säga c. Kan inte säga

× Inget svar	a. – b1. Inget svar b2. Inget svar c. Inget svar
--	--

4 Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland

Inom Regionförvaltningsverket i Södra Finlands område ansvarar åtta välfärdsområden, HUS-sammanslutningen och Helsingfors för ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Regionförvaltningsverket i Södra Finlands område har cirka 2,4 miljoner invånare (FOS). Välfärdsområdena inom Regionförvaltningsverket i Södra Finlands verksamhetsområde är

- Egentliga Tavastlands välfärdsområde
- Päijänne-Tavastlands välfärdsområde
- Kymmenedalens välfärdsområde,
- Södra Karelen välfärdsområde,
- Östra Nylands välfärdsområde,
- Mellersta Nylands välfärdsområde,
- Västra Nylands välfärdsområde samt
- Vanda och Kervo välfärdsområde.

I de följande underkapitlen enligt välfärdsområde beskrivs först i korthet deras rusmedels-, tobaks- och penningospelssituation jämfört med hela landet med hjälp av de välfärdsområdesspecifika indikatorer som finns i THL:s Sotkanet. Dessutom beskrivs läget för vissa tjänster som också kan synliggöra behovet av förebyggande rusmedelsarbete i kommunen. Fokus i underkapitlen ligger på att presentera resultaten av enkäten om förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna 2023 när det gäller strukturer som stöder det förebyggande rusmedelsarbetet. Resultaten av utvärderingen presenteras kommunvis i tabellerna för att det ska vara så lätt som möjligt för kommunerna och välfärdsområdena att identifiera sina egna utvecklingsobjekt och framför allt hitta goda exempel på strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i andra kommuner i området. Slutligen jämförs i kapitlet Sammanfattning läget i välfärdsområdena inom regionförvaltningsverkets verksamhetsområde med varandra samt med regionförvaltningsverkets område och hela landet.

4.1 Södra Karelen

Södra Karelens välfärdsområde består av nio kommuner: Imatra, Villmanstrand, Lemi, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolax, Savitaipale och Taipalsaari. År 2022 hade kommunerna i välfärdsområdet sammanlagt cirka 125 000 invånare (FOS).

År 2022 var arbetslöshetsgraden i välfärdsområdet något högre än i hela landet i genomsnitt. En fjärdedel av de arbetslösa är långtidsarbetslösa, medan motsvarande andel i hela landet är 38 procent. Av personer i arbetsför ålder upplever 16 procent betydande psykisk belastning och 13 procent uppger att de använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem. Även om andelarna har stigit, ligger de fortfarande under genomsnittet i landet. Överkonsumtionen av alkohol (AUDIT-C) bland personer i arbetsför ålder har också blivit vanligare och ligger på den högsta nivån i hela landet: av 20–64-åringarna dricker 36 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Andelen personer över 65 år som dricker för mycket alkohol (30 procent) har ökat, men i välfärdsområdet ligger den något under genomsnittet för hela landet. En knapp tredjedel (29 procent) av dem som fyllt 65 år spelar penningsspel varje vecka. En fjärdedel (26 procent) av dem som fyllt 65 år upplever att de inte har fått tillräckligt med läkarmottagningstjänster även om de skulle ha behövt dem. (Sotkanet.)

Andelen elever i årskurs 4 och 5 som upplevt problem med humöret (22 procent) ligger för år 2021 på genomsnittlig nivå i landet. Enligt enkäten Hälsa i skolan 2023 har måttlig eller svår ångest blivit vanligare bland elever i årskurs 8 och 9 och 20 procent av dem upplever måttlig eller svår ångest. Drickandet i berusningssyfte har också blivit något vanligare och 9 procent av eleverna i årskurs 8 och 9 anger att de är ordentligt berusade minst en gång i månaden. I motsvarande ålder använder allt fler (10 procent) tobaksprodukter eller e-cigarett dagligen. (Sotkanet.)

Enligt enkäten Hälsa i skolan 2021 hade 38 procent av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratorn, även om de skulle ha behövt det. Andelen har fördubblats sedan 2019 och är högre än i landet i genomsnitt. Av den senaste enkäten Hälsa i skolan (2023) framgår att andelen första- och andraårsstuderande vid gymnasier (8 procent) och yrkesläroanstalter (11 procent) som provat på olagliga droger har sjunkit och ligger under genomsnittet i landet. (Sotkanet.)

Tabell 2. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Södra Karelen välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej/Inget svar	Ja/Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/Nej/Inget svar	Ja/Nästan/Nej/Inget svar
Imatra	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Arbetsgruppen för främjande av välfärd och hälsa utsedd av Stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för främjande av välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Villmanstrand	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Barn- och ungdomsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för främjande av välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan. Dessutom bereds kommunens elevvårdsplan</i>
Lemi	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Arbetsgruppen för välfärd och hälsa som utsetts av kommunstyrelsen</i>	– Nej	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Luumäki	+ Ja <i>Kommunal</i>	– Nej	+/- Nästan <i>Arbetsgruppen för barns och ungas välbefinnande Lyhty (barn, unga och personer i arbetsför ålder)</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Parikkala	+ Ja	– Nej	+ Ja <i>Kommunens grupp för välfärd och hälsa och regional EHYT</i>	+ / - Nästan <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan bereds</i>
Rautjärvi	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsteam och den regionala sektorsövergripande arbetsgruppen för barn och unga tillsammans med Ruokolax och Parikkala (även Pakka-arbetsgrupp för efterfrågan i kommunen)</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Ruokolax	+ Ja <i>Kommunal</i>	? Vet inte	+ Ja <i>Kommunens välfärdsteam och regionala sektorsövergripande arbetsgrupp tillsammans med Parikkala och Rautjärvi</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Savitaipale	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	+ / - Nästan <i>Arbetsgruppen för sektorsövergripande främjande av hälsa och välfärd för barn och unga</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>

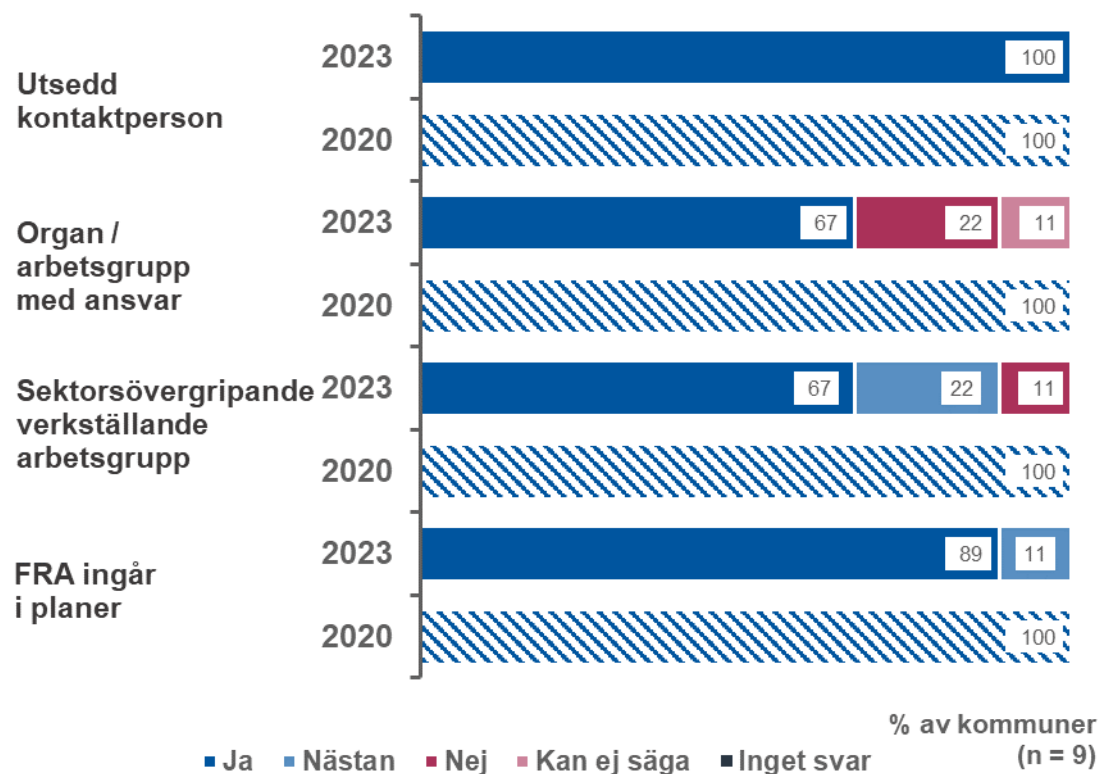
Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Taipalsaari	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för främjande av välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan och kommunens välfärdsplan för barn och unga under beredning</i>
Totalt	Ja: 9 Nej: 0 Nästan: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 2 Nästan: 0 Vet inte: 1 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 1 Nästan: 2 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 8 Nej: 0 Nästan: 1 Vet inte: 0 Inget svar: 0

En kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet har utsetts i alla kommuner i Södra Karelens välfärdsområde. Det lagstadgade organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller den arbetsgrupp som organet bemyndigat verkar i sex kommuner (67 procent) i välfärdsområdet. I två kommuner (22 procent) finns inget organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller någon arbetsgrupp som bemyndigats av detta organ och dessutom fanns det i en kommun vid svarstidpunkten ingen information om huruvida kommunen har ett sådant organ eller en arbetsgrupp som det bemyndigat.

En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet och som i sin verksamhet omfattar alla åldersgrupper finns i sex kommuner (67 procent) i Södra Karelens välfärdsområde. Tre av dessa kommuner har meddelat att de utöver de kommunala strukturerna hör till en regional sektorsövergripande arbetsgrupp. I två kommuner (22 procent) omfattar den sektorsövergripande arbetsgruppens verksamhet endast barn och unga. Dessutom fanns det vid svarstidpunkten ingen sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer förebyggande rusmedelsarbete i en kommun i välfärdsområdet.

En plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan där det förebyggande rusmedelsarbetet ingår finns i åtta kommuner (89 procent) i Södra Karelens välfärdsområde. I en kommun bereds en handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete.

Figur 1. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Södra Karelens välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 9).

4.2 Egentliga Tavastland

Egentliga Tavastlands välfärdsområde består av elva kommuner: Forssa, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Tavastehus, Janakkala, Jockis, Loppis, Riihimäki, Tammela och Ypäjä. Folkmängden i kommunerna i välfärdsområdet uppgick 2022 till cirka 170 000 invånare (FOS).

Arbetslöshetsgraden för 2022 ligger något under genomsnittet för hela landet, men andelen långtidsarbetslösa av de arbetslösa (41 procent) är högre än i hela landet i genomsnitt. Den psykiska belastningen bland personer i arbetsför ålder har under de senaste åren ökat kraftigt i kommunerna i området och är vanligast i hela landet: nästan en fjärdedel (24 procent) av 20–64-åringarna upplever betydande psykisk belastning. Även andelen personer som använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem (16 procent) har ökat betydligt och motsvarar genomsnittet i landet. Även överkonsumtionen av alkohol bland personer i arbetsför ålder (Audit-C) ligger på genomsnittlig nivå i landet: av 20–64-åringarna dricker 30 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Överkonsumtion av alkohol bland äldre är något vanligare i välfärdsområdet än i hela landet: av personerna över 65 år dricker 34 procent för mycket alkohol. Av dem som fyllt 65 år spelar 36 procent penningsspel minst en gång i veckan. Dessutom upplever 18 procent av personerna över 65 år att de fått otillräckliga läkarmottagningstjänster även om de hade behövt dem. (Sotkanet.)

Av eleverna i årskurs 4 och 5 har 23 procent upplevt problem med humöret 2021. Ångesten bland eleverna i årskurs 7–9 har ökat något sedan 2021 och 2023 upplever en femtedel (22 procent) av eleverna i årskurs 8 och 9 måttlig eller svår ångest. Av ungdomarna i samma ålder uppger 9 procent att de är ordentligt berusade minst en gång i månaden och 13 procent använder dagligen någon tobaksprodukt eller e-cigarett. (Sotkanet.)

Av enkäten Hälsa i skolan 2021 framgår att 39 procent av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, även om de skulle ha behövt det. Situationen har försämrats betydligt och andelen är högre än i landet i genomsnitt. Enligt enkäten Hälsa i skolan 2023 har allt färre första- och andraårsstuderande på gymnasiet (7 procent) provat olagliga droger. Däremot har experiment med droger blivit vanligare bland första- och andraårsstuderande på yrkesläroanstalter och andelen som provat på droger (19 procent) är 2023 större än i landet i genomsnitt. (Sotkanet.)

Tabell 3. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Egentliga Tavastlands välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/ Nej/Inget svar	Ja/Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Inget svar
Forssa	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Sysselsättnings- och livskrafts- nämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens MIEPÅ-grupp (mentalvårds- och missbrukar- arbete) som be- myndigats av organet samt samarbetsforum för kontaktpers- sonerna för FRA inom regionens kommuner</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsva- rande och kommunens väl- färdsberättelse och -plan</i>
Hattula	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärds- och bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för före- byggande rusme- delsarbete samt den regionala sektorsövergri- pande gruppen för förebyggande rusmedelsarbete, det mobila arbe- tets Kike-Pakka och den rökfria och nikotinfria ar- betsgruppen samt Pakka-ut- budsarbetsgrup- pen</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för det förebyg- gande rusme- delsarbetet eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Hausjärvi	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdssektionen</i>	+ Ja <i>Hausjärvis nätverk för förebyggande rusmedelsarbete samt det regionala nätverket för kontaktpersoner för det förebyggande rusmedelsarbetet</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för det förebyggande rusmedelsarbetet eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Humppila	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för välfärd och hälsa samt Forssaregionens nätverk för kontaktpersoner inom rusmedelsarbetet</i>	+ Ja <i>Regional plan för det förebyggande rusmedelsarbetet eller motsvarande, regional välfärdsberättelse och -plan samt välfärdsplanen för barn och unga i Forssaregionen 2021–2025. Dessutom kommunens egen välfärdsberättelse och -plan under beredning</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Tavastehus	+ Ja <i>Regional</i>	+ Ja <i>Bildnings- och välfärdsnämnd</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för hälsa och välfärd samt den regionala sektorsövergripande arbetsgruppen för förebyggande rusmedelsarbete, det mobila arbetets KIKE-PAKKA, Rökfritt och nikotinfritt nätverk, Utbudsarbetsgrupper – servering och detaljhandel</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Janakkala	+ Ja <i>Kommunal och regional</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för förebyggande rusmedelsarbete samt den regionala sektorsövergripande gruppen för förebyggande rusmedelsarbete, det mobila arbetets Kike-Pakka och den rökfria och nikotinfria arbetsgruppen samt Pakka-utbudsarbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och kommunens och regionens välfärdsberättelse och -plan. Dessutom bereds kommunens eget handlingsprogram för förebyggande rusmedelsarbete</i>
Jockis	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Regional-kommunal arbetsgrupp för rusmedelsarbete bemyndigad av kommunstyrelsen (dvs. FRA-nätverket)</i>	+ Ja <i>Forssaregionens grupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och kommunens välfärdsberättelse och -plan under beredning</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Loppi	+ / - Nästan <i>Kommunen har en kontaktperson men hen är inte officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>Välfärds- och fritidsnämnden</i>	+ Ja <i>Regionala rusmedelsarbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Kommunens egen välfärdsberättelse och -plan. Dessutom bereds kommunens egen plan för förebyggande rusmedelsarbete</i>
Riihimäki	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdssektionen</i>	+ Ja <i>Regionala nätverket för förebyggande rusmedelsarbete tillsammans med Hausjärvi och Loppi</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan, regional välfärdsplanen för barn och unga samt kommunens egen plan för förebyggande rusmedelsarbete är under beredning</i>
Tammela	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Forssaregionens nätverk för kontaktpersoner inom rusmedelsarbetet som bemyndigats av Kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens omfattande välfärdsarbetsgrupp samt Forssaregionens nätverk för kontaktpersoner inom rusmedelsarbetet</i>	+ Ja <i>Regional plan för det förebyggande rusmedelsarbetet eller motsvarande och kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Ypäjä	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildnings- och välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för hälsa och välfärd samt Forssaregionens nätverk för kontaktpersoner inom rusmedelsarbetet</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och</i>

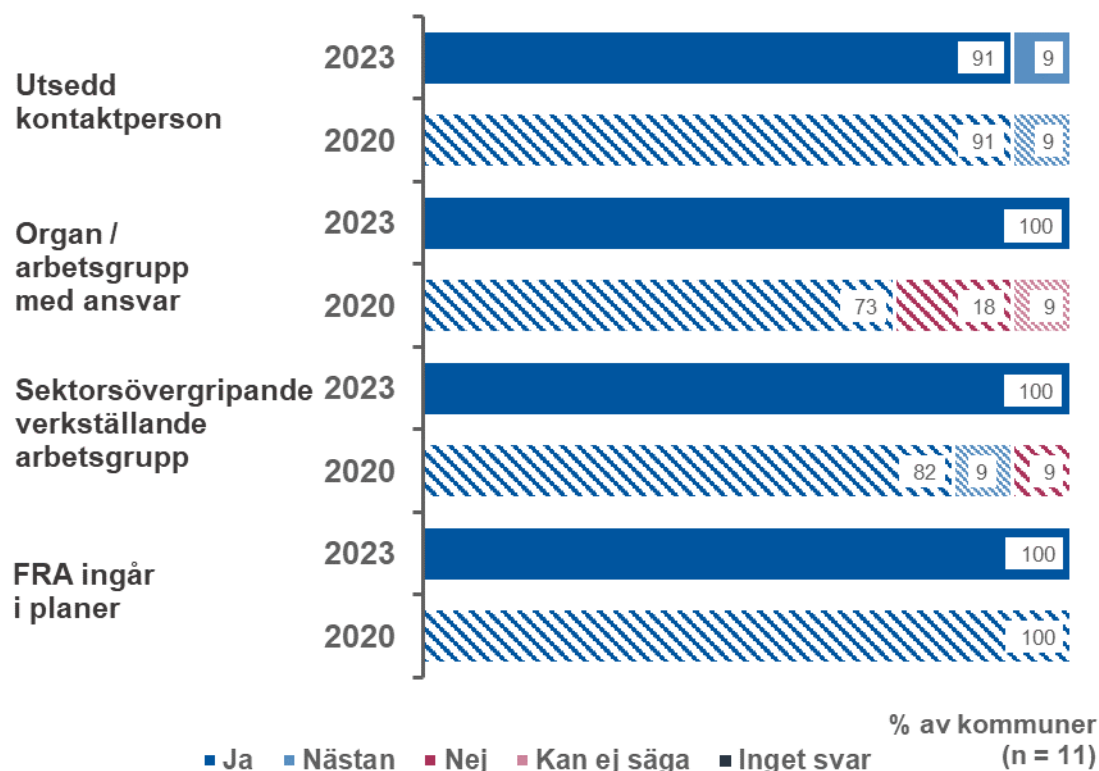
Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
				<i>kommunens egen välfärdsberättelse och -plan som bereds</i>
Totalt	Ja: 10 Nej: 0 Nästan: 1 Inget svar: 0	Ja: 11 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 11 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 11 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0

En kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet har utsetts i tio (91 procent) kommuner i Egentliga Tavastlands välfärdsområde. I en kommun (9 procent) finns det en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet, men som inte är officiellt utsedd.

I alla kommuner i Egentliga Tavastlands välfärdsområde finns ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat. Även en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet är verksam i alla kommuner i välfärdsområdet. Dessutom finns det i alla kommuner i Egentliga Tavastlands välfärdsområde en gällande plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, en välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår.

Av svaren från kommunerna i Egentliga Tavastlands välfärdsområde framgår det att alla kommuner hör till en regional samarbetsstruktur. Kommunerna har rapporterat i synnerhet regionala arbetsgrupper som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet samt regionala planer för det förebyggande rusmedelsarbetet. I två kommuner finns en regional kontaktperson och i två andra kommuner sköts organets uppgift av ett regionalt nätverk som bemyndigats av kommunens organ.

Figur 2. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Egentliga Tavastlands välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 11).

4.3 Kymmenedalen

Kymmenedalens välfärdsområde består av sex kommuner: Fredrikshamn, Kotka, Kouvola, Miehikkälä, Pyttis och Vederlax. 2022 hade kommunerna i Kymmenedalens välfärdsområde sammanlagt cirka 159 000 invånare (FOS).

2022 var arbetslöshetsgraden högre än i hela landet i genomsnitt. Cirka en tredjedel av de arbetslösa var långtidsarbetslösa, det vill säga färre än i landet i genomsnitt. Psykisk belastning hos personer i arbetsför ålder har blivit vanligare i kommunerna i välfärdsområdet och den är högre än genomsnittet i landet. Över en femtedel (23 procent) av 20–64-åringarna upplever betydande psykisk belastning, men endast 13 procent uppger att de använt hälso- och sjukvårdstjänster 2022 på grund av psykiska problem. Överkonsumtionen av alkohol bland personer i arbetsför ålder (AUDIT-C) har blivit vanligare i välfärdsområdet och är näst vanligast i hela landet: av personerna i arbetsför ålder dricker 36 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Andelen äldre personer, det vill säga personer över 65 år (30 %) som dricker för mycket alkohol är något mindre än genomsnittet i hela landet (32 %). Cirka en tredjedel (32 %) av de äldre spelar penningspel varje vecka. Andelen äldre som fått otillräckliga läkarmottagningstjänster är över genomsnittet i landet (25 %): av dem som fyllt 65 år upplever 27 procent att de fått otillräckliga läkarmottagningstjänster även om de hade behövt dem. (Sotkanet.)

År 2021 var andelen elever i årskurs 4 och 5 som upplevt problem med humöret (24 %) högre än i hela landet i genomsnitt. Av enkäten Hälsa i skolan 2023 framgår det att ångest hos högstadiel elever är lika vanligt som i hela landet: av eleverna i årskurs 8 och 9 upplever 21 procent måttlig eller svår ångest. Drickandet i berusningssyfte bland personer i samma ålder är näst vanligast i hela landet och 12 procent av dem uppger att de är ordentligt berusade minst en gång i månaden. Andelen elever i årskurs 8 och 9 som dagligen använder tobaksprodukter eller e-cigarett (15 %) är den näst högsta i landet. (Sotkanet.)

Enligt enkäten Hälsa i skolan 2021 har var fjärde (26 %) av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, även om de skulle ha behövt det. Enligt den senaste enkäten Hälsa i skolan ligger experimenten med droger för första- och andraårsstuderande på gymnasiet något över genomsnittet i landet: att de provat på olagliga droger åtminstone en gång uppger 11 procent av dem. Andelen första- och andraårsstuderande på yrkesläroanstalter som provat droger (16 %) har sjunkit något under genomsnittet i landet. (Sotkanet.)

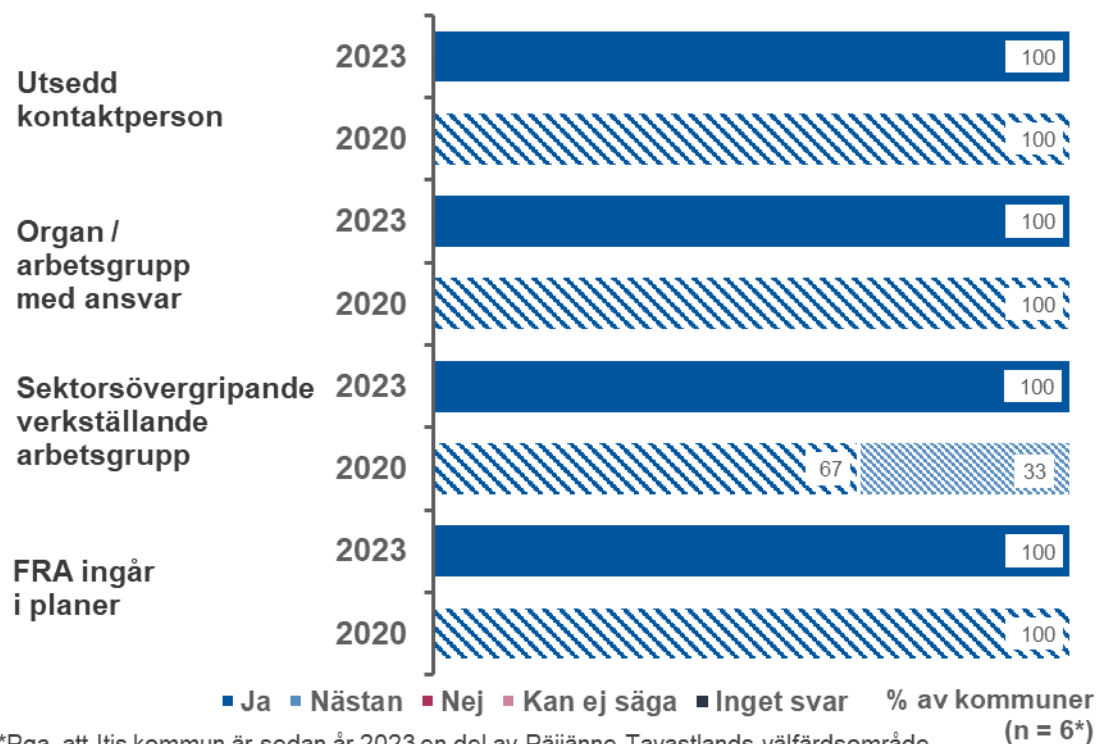
Tabell 4. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Kymmenedalens välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbete	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej/Inget svar	Ja/Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/Nej/Inget svar
Fredrikshamn	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsutskott</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsarbetsgrupp och grupp för barn- och familjetjänster</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan och kommunens välfärdsplan för barn och unga</i>
Kotka	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens sektorsövergripande arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete som bemyndigats av organet och välfärdsarbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbete	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Kouvola	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan. Dessutom välfärdsplaner för olika åldersgrupper i kommunen</i>
Miehikkälä	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Miehikkälä och Vederlax gemensamma bildnings- och välfärdsnämnd</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupper för barn- och familjetjänster och för välfärd och hälsa samt den regionala FRA-arbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och kommunens och regionens välfärdsberättelse och -plan</i>
Pyttis	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Arbetsgrupp för hälsofrämjande som bemyndigats av välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för hälsofrämjande samt den regionala förebyggande rusmedelsarbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Vederlax	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Miehikkälä och Vederlax gemensamma bildnings- och välfärdsnämnd</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupper för barn- och familjetjänster och för välfärd och hälsa samt den regionala FRA-arbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och kommunens och regionens välfärdsberättelse och -plan</i>
Totalt	Ja: 6 Nej: 0 Nästan: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0

I alla kommuner i Kymmenedalens välfärdsområde har man utsett en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet och i varje kommun finns ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat. Även en sektorsövergripande arbetsgrupp som ansvarar för verkställandet av det förebyggande rusmedelsarbetet finns i alla kommuner i välfärdsområdet. I samtliga sex kommuner finns en gällande plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, en välfärdsberättelse och -plan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan i vilken det ingår förebyggande rusmedelsarbete. Dessutom har två kommuner anmält regionala samarbetsstrukturer.

Figur 3. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Kymmenedalens välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 6*).

*Pga. att Itis kommun är sedan år 2023 en del av Päijänne-Tavastlands välfärdsområde har kommunen inte inkluderats i de jämförande uppgifterna från Kymmenedalen år 2020.

4.4 Päijänne-Tavastland

Päijänne-Tavastlands välfärdsområde består av tio kommuner: Asikkala, Gustav Adolfs, Heinola, Hollola, Itis, Kärkölä, Lahtis, Orimattila, Padasjoki och Sysmä. År 2022 hade kommunerna i välfärdsområdet sammanlagt cirka 205 000 invånare (FOS).

År 2022 hörde arbetslöshetsgraden och andelen långtidsarbetslösa av de arbetslösa till de högsta i landet. Psykisk belastning bland personer i arbetsför ålder, det vill säga 20–64-åringar, är något vanligare än i hela landet i genomsnitt:

Betydande psykisk belastning upplevs av 22 procent. Däremot ligger andelen personer i arbetsför ålder som använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem (13 %) under genomsnittet i landet. Andelen personer i arbetsför ålder som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C) är högre än genomsnittet i hela landet: av personerna i arbetsför ålder dricker 33 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Andelen äldre personer, det vill säga personer över 65 år (31 %) som dricker för mycket alkohol ligger nära genomsnittet i hela landet. Av de äldre spelar 30 procent penningsspel varje vecka. Nästan en fjärdedel (24 %) av de äldre upplever att de fått otillräckliga läkarmottagningstjänster i förhållande till sitt behov. (Sotkanet.)

Enligt enkäten Hälsa i skolan 2021 har knappt en fjärdedel (23 %) av eleverna i årskurs 4 och 5 upplevt problem med humöret. Ångest hos elever i årskurs 8 och 9 har blivit vanligare och är 2023 något högre än genomsnittet i hela landet: måttlig eller svår ångest upplever 22 procent. Av personerna i samma ålder uppger 9 procent att de är ordentligt berusade minst en gång i månaden och 10 procent använder någon tobaksprodukt eller e-cigarett dagligen. (Sotkanet.)

Enligt enkäten Hälsa i skolan 2021 har 34 procent av första- och andraårsstuderande på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratorn, även om de skulle ha behövt det. Situationen har försämrats betydligt sedan 2019, men andelen ligger något under genomsnittet för hela landet. Andelen första- och andraårsstuderande på gymnasiet som har prövat droger (11 %) har minskat och ligger 2023 något under genomsnittet för hela landet. Däremot har experimenten med droger ökat bland studerande på yrkesläroanstalter och andelen som prövat åtminstone en gång (26 %) är den högsta i hela landet. (Sotkanet.)

Tabell 5. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Päijänne-Tavastlands välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	Man har utsett en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/ Nej/Inget svar	Ja/Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Inget svar
Asikkala	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för förebyggande arbete</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan. Dessutom</i>

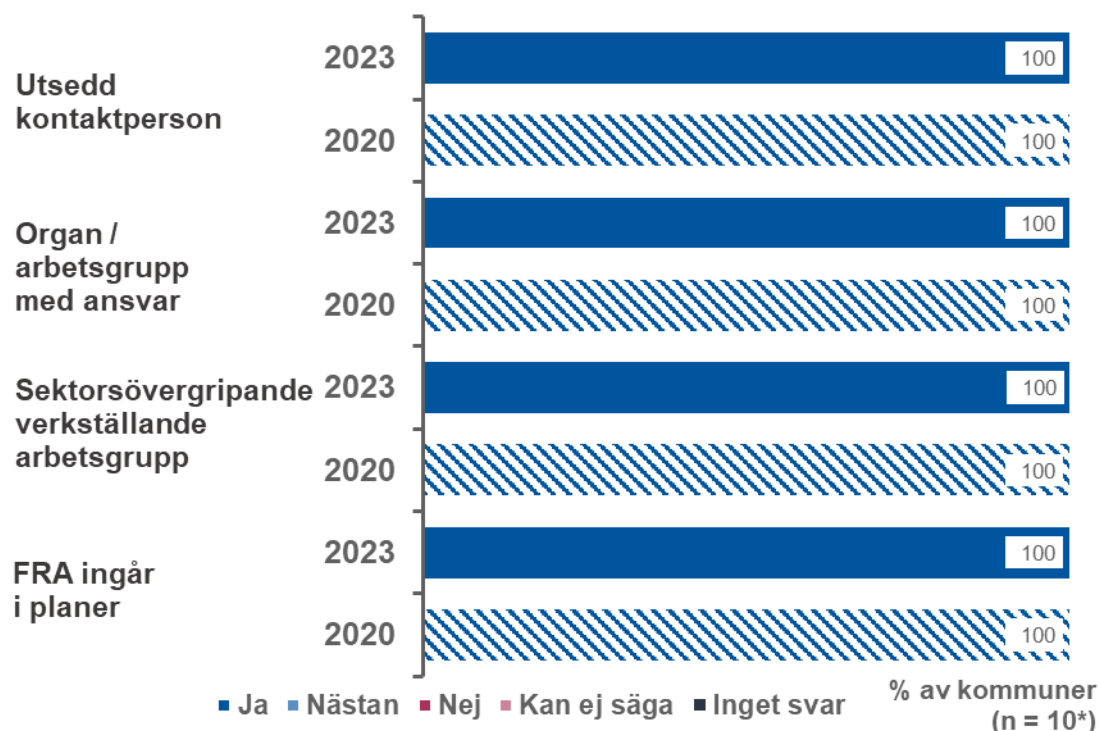
Kommun	Man har utsett en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
välfärdsplan för barn och unga				
Hartola	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildnings- och välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för förebyggande arbete som bemyndigats av organet</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, välfärdsberättelse och -plan samt välfärdsplan för barn och unga</i>
Heinola	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens HeiPete som bemyndigats av organet</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete samt kommunens välfärdsberättelse och -plan. Dessutom kommunens välfärdsplaner för barn och unga samt för äldre</i>
Hollola	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildnings- och välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsarbetsgrupp</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan. Dessutom är kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande under beredning</i>
Itis	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens Pete</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	Man har utsett en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Kärköla	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Kommunstyrelsen och den av kommunen bemyndigade välfärdsarbetsgruppen</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsarbetsgrupp som bemyndigats av organet och PETE-Kärköla</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete samt kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Lahtis	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Nämnden för välfärd och fritid</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsgrupp, PeteLahti-grupp för mentalvårds- och rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, välfärdsberättelse och -plan samt välfärdsplan för barn och unga</i>
Orimattila	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>PETE-Orimattila bemyndigad av stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens PETE-Orimattila och styrgruppen för välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Padasjoki	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Sysmä	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsutskottet</i>	+ Ja <i>Kommunens PETE Sysmä-arbetsgrupp</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för det förebyggande rusmedelsarbetet eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	Man har utsett en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Totalt	Ja: 10 Nej: 0 Nästan: 0 Inget svar: 0	Ja: 10 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 10 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 10 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0

Alla kommuner i Päijänne-Tavastlands välfärdsområde har utsett en kommunal kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. Ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat är verksamt i alla kommuner i välfärdsområdet. Även en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet finns i alla kommuner i välfärdsområdet. Dessutom finns det i alla kommuner i Päijänne-Tavastlands välfärdsområde en gällande plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, en välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår.

Figur 4. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Päijänne-Tavastlands välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 10).

*Pga. att Itis kommun är sedan år 2023 en del av Päijänne-Tavastlands välfärdsområde, har kommunens uppgifter inkluderats i de jämförande uppgifterna från år 2020.

4.5 Östra Nyland

Östra Nylands välfärdsområde består av sju kommuner, som är Askola, Lappträsk, Lovisa, Mörskom, Borgå, Pukkila och Sibbo. Den sammanlagda folkmängden i kommunerna i välfärdsområdet uppgick 2022 till cirka 99 000 invånare (FOS).

Andelen arbetslösa av arbetskraften var 2022 något under genomsnittet för hela landet. Däremot var andelen långtidsarbetslösa bland de högsta i landet: nästan hälften av de arbetslösa hade varit arbetslösa i minst 12 månader. Andelen psykiskt belastade personer i arbetsför ålder (18 %) har ökat något, men ligger ändå under genomsnittet för hela landet. Andelen personer som använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem (10 %) har minskat något och andelen ligger under genomsnittet för hela landet. Överkonsumtionen av alkohol bland personer i arbetsför ålder (AUDIT-C) är något lägre än i landet i genomsnitt: av personerna i arbetsför ålder dricker 26 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Överkonsumtionen av alkohol bland äldre är högre än i landet i genomsnitt: av dem som fyllt 65 år dricker 36 procent för mycket alkohol. En tredjedel av de äldre spelar penningsspel varje vecka. Fler än var fjärde (27 %) äldre person upplever att de fått otillräckliga läkarmottagningstjänster i förhållande till sitt behov. (Sotkanet.)

År 2021 var problem med humöret vanligare bland elever i årskurs 4 och 5 än i hela landet i genomsnitt: 25 procent av dem har upplevt problem med humöret. Liksom i hela Finland har ångest blivit vanligare bland unga i årskurs 7–9 även i Östra Nylands välfärdsområde och enligt den senaste enkäten Hälsa i skolan upplever nästan en fjärdedel (24 %) av eleverna i årskurs 8 och 9 måttlig eller svår ångest. Drickandet i berusningssyfte bland elever i årskurs 7–9 har blivit vanligare i välfärdsområdet och andelen elever i årskurs 8 och 9 (14 %) som är ordentligt berusade minst en gång i månaden är den högsta i hela landet. Även andelen elever i årskurs 8 och 9 som dagligen använder tobaksprodukter eller e-cigarett (16 %) är den högsta i landet. (Sotkanet.)

Av enkäten Hälsa i skolan 2021 framgår att var fjärde av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, även om de skulle ha behövt det. Andelen är högst i landet. Experiment med droger har blivit vanligare bland studerande på andra stadiet och är 2023 på landets näst högsta nivå: nästan en femtedel (18 %) av de första- och andraårsstuderandena på gymnasiet och en fjärdedel (25 %) av de studerande på en yrkesläroanstalt har prövat droger åtminstone en gång. (Sotkanet.)

Tabell 6. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Östra Nylands välfärdsområde april–juni 2023.

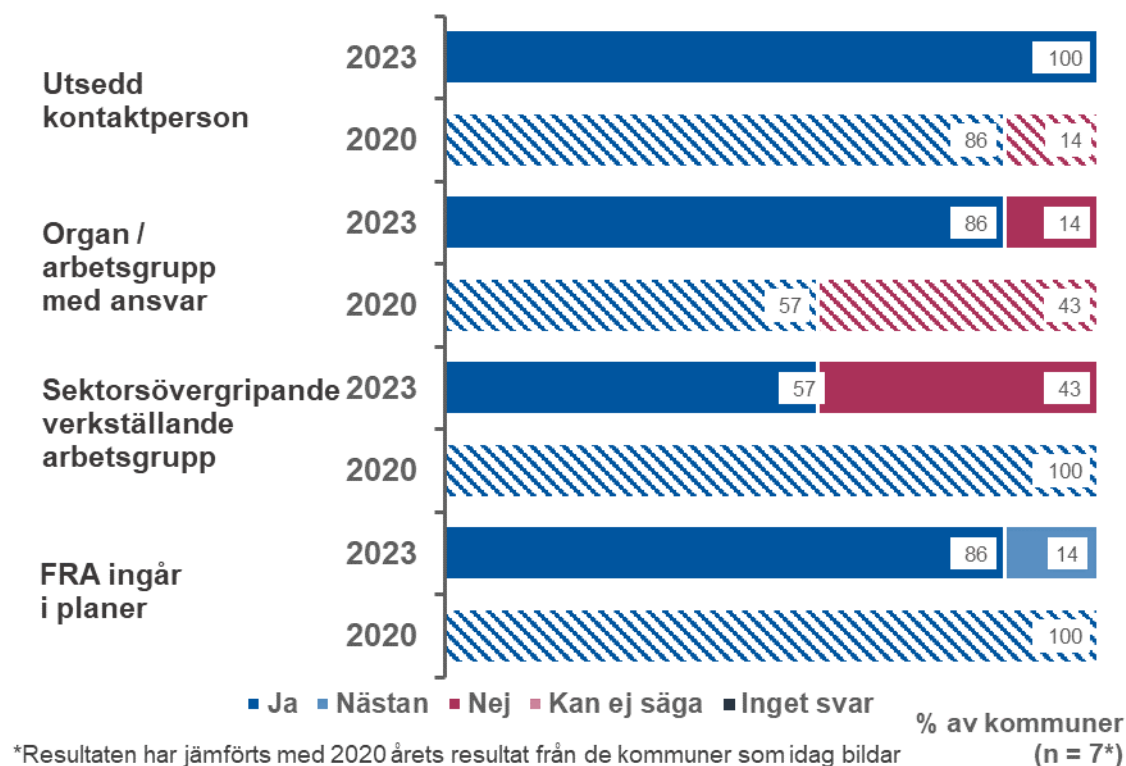
Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej Inget svar	Ja/Nej/ Vet inte/ Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Vet inte Inget svar	Ja/Nästan/Nej Inget svar
Askola	+ Ja <i>Kommunal</i>	– Nej	+ Ja <i>Kommunens sektorsövergripande arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Lappträsk	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildnings- och välfärdsnämnden</i>	– Nej	+ Ja <i>Regional välfärdsberättelse och -plan. Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete är under beredning</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Lovisa	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Kultur- och fritidsnämnden</i>	– Nej	+ Ja <i>Regional välfärdsberättelse och -plan. Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete är under beredning</i>
Mörskom	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildnings- och välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för förebyggande arbete som bemyndigats av organet</i>	+/- Nästan <i>Kommunens välfärdsplan för barn och unga. Dessutom är kommunens omfattande välfärdsberättelse och årsrapport samt en plan för förebyggande arbete under beredning</i>
Borgå	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för förebyggande rusmedelsarbete som bemyndigats av organet</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Pukkila	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnd och organ för förebyggande arbete</i>	+ Ja <i>Kommunens organ för förebyggande arbete</i>	+ Ja <i>Kommunens omfattande välfärdsberättelse och årsrapport, plan för förebyggande arbete och välfärdsplan för barn och unga</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Sibbo	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildningsutskottets fritidssektion</i>	– Nej	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Totalt	Ja: 7 Nej: 0 Nästan: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 1 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 4 Nej: 3 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 Nej: 0 Nästan: 1 Vet inte: 0 Inget svar: 0

Alla kommuner i Östra Nylands välfärdsområde har utsett en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. I sex kommuner (86 %) finns ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat. I en av välfärdsområdets kommuner (14 %) finns inget organ som ansvarar för det lagstadgade förebyggande rusmedelsarbetet eller arbetsgrupp som organet bemyndigat. En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet finns i fyra (57 %) kommuner i välfärdsområdet. På motsvarande sätt finns det i tre kommuner (43 %) ingen arbetsgrupp som verkställer det sektorsövergripande förebyggande rusmedelsarbetet. I sex kommuner (86 %) finns en gällande plan för förebyggande rusmedelsarbete som omfattar alla åldersgrupper eller motsvarande, en välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår. Två av dessa kommuner har angett att det förebyggande rusmedelsarbetet ingår i den regionala välfärdsberättelsen och -planen. I en kommun fokuserar planen endast på barn och unga.

Figur 5. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Östra Nyland välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 7).

4.6 Mellersta Nyland

Mellersta Nylands välfärdsområde består av sex kommuner: Hyvinge, Träskända, Mäntsälä, Nurmijärvi, Borgnäs och Tusby. År 2022 hade kommunerna i Mellersta Nylands välfärdsområde sammanlagt cirka 203 000 invånare (FOS).

Arbetslöshetsgraden i kommunerna i välfärdsområdet låg 2022 under genomsnittet i landet, men andelen långtidsarbetslösa var högre än i landet i genomsnitt. Den psykiska belastningen hos personer i arbetsför ålder, det vill säga 20–64-åringar, samt användningen av hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem har blivit vanligare, men ligger ändå under genomsnittet för hela landet. Av personerna i arbetsför ålder upplever 16 procent betydande psykisk belastning och 12 procent uppger att de använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem. Överkonsumtionen av alkohol bland personer i arbetsför ålder (AUDIT-C) ligger på genomsnittlig nivå i landet: av personerna i arbetsför ålder dricker 30 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Överkonsumtionen av alkohol bland äldre motsvarar genomsnittet i hela landet: av personerna över 65 år dricker 32 procent för mycket alkohol. Av de äldre spelar 30 procent penningsspel varje vecka. Andelen äldre som fått otillräckliga läkarmottagningstjänster är den högsta i hela landet: 39 procent av personer över 65

år som behöver tjänsterna upplever att de fått otillräckliga läkarmottagnings-tjänster. (Sotkanet.)

Enligt enkäten Hälsa i skolan 2021 har nästan en femtedel (23 %) av eleverna i årskurs 4 och 5 upplevt problem med humöret. Ångesten hos elever i årskurs 8 och 9 ligger 2023 på en nivå som motsvarar genomsnittet i landet medan något över en femtedel (22 %) upplever måttlig eller svår ångest. Bland personer i motsvarande ålder är 9 procent ordentligt berusade minst en gång i månaden och 13 procent, det vill säga fler än i landet i genomsnitt, använder dagligen någon tobaksprodukt eller e-cigarett. (Sotkanet.)

År 2021 har 37 procent av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, även om de skulle ha behövt det. Andelen är bland de högsta i landet och har ökat betydligt sedan 2019. Enligt enkäten Hälsa i skolan 2023 har experiment med droger bland studerande på andra stadiet minskat. Trots det har fler första- och andraårsstuderande på yrkesläroanstalter (20 %) prövat olagliga droger åtminstone en gång än i landet i genomsnitt. Andelen första- och andraårsstuderande på gymnasiet som prövat droger (12 %) ligger på en genomsnittlig nivå i landet. (Sotkanet.)

Tabell 7. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Mellersta Nylands välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej Inget svar	Ja/Nej/ Vet inte/ Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Vet inte Inget svar	Ja/Nästan/Nej Inget svar
Hyvinge	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Kultur- och välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsgrupp. Dessutom NOP-teamet, Hope-teamet (myndiga unga), Nupa-teamet (minderåriga unga) och Ankuri-teamet</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete samt kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>

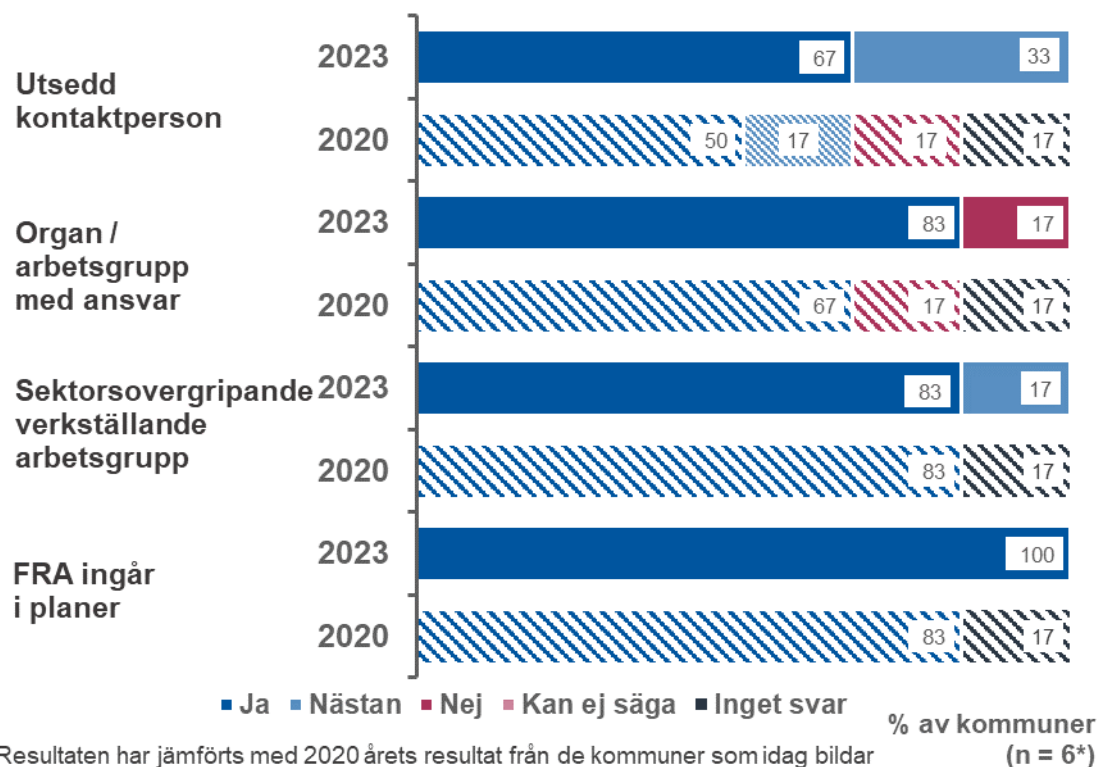
Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Träskända	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsgrupp, Arjen turvaajat, Nätverket för vägledning av och tjänster för unga</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Mäntsälä	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Nurmijärvi	+/- Nästan <i>Kommunen har en kontaktperson men hen är inte officiellt utnämnd</i>	- Nej	+/- Nästan <i>Kommunens sektorsövergripande arbetsgrupp för ungdomstjänster</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Borgnäs	+/- Nästan <i>Kommunen har en kontaktperson men hen är inte officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens egen Hyvä-arbetsgrupp för främjande av välfärd</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Tusby	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Nämnd för främjande av välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens grupp för välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan. Dessutom utarbetas kommunens välfärdsplan för barn och unga och en säkerhetsplan bereds</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
Totalt	Ja: 4 Nej: 0 Nästan: 2 Inget svar: 0	Ja: 5 Nej: 1 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 5 Nej: 0 Nästan: 1 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 6 st. Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0

Av kommunerna i Mellersta Nylands välfärdsområde har fyra (67 %) en officiellt utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. I två av kommunerna (33 %) finns dessutom en kontaktperson, men hen är inte officiellt utsedd. I fem kommuner (83 %) finns ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat. Ett lagstadgat organ för förebyggande rusmedelsarbete eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat saknas i en kommun (17 %).

Även en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet och som omfattar alla åldersgrupper i sin verksamhet finns i fem kommuner (83 %). I en av kommunerna i välfärdsområdet omfattar arbetsgruppens arbete endast en viss åldersgrupp. Dessutom finns det i samtliga kommuner en gällande plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, en välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår.

Figur 6. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Mellersta Nylands välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 6).

4.7 Västra Nyland

Västra Nylands välfärdsområde består av tio kommuner: Esbo, Hangö, Ingå, Högfors, Grankulla, Kyrslätt, Lojo, Raseborg, Sjundeå och Vichtis. Kommunerna i välfärdsområdet hade sammanlagt cirka 486 000 invånare 2022 (FOS).

År 2022 låg arbetslöshetsgraden i välfärdsområdets kommuner under genomsnittet i landet, men det fanns fler långtidsarbetslösa än i landet i genomsnitt. Andelen personer i arbetsför ålder som upplever betydande psykisk belastning (21 %) har ökat och är något vanligare än i hela landet i genomsnitt. Av personerna i arbetsför ålder uppger 15 procent att de använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem. Överkonsumtionen av alkohol bland personer i arbetsför ålder (AUDIT-C) har blivit vanligare, men är något lägre än i landet i genomsnitt: 27 procent av personerna i arbetsför ålder konsumerar för mycket alkohol. (Sotkanet.)

Däremot är överkonsumtionen av alkohol bland äldre på landets högsta nivå. Av personer över 65 år i välfärdsområdet dricker 39 procent för mycket alkohol. Drygt en fjärdedel (27 %) av de äldre spelar penningspel varje vecka. En fjärdedel (26 %) av de äldre upplever att de fått otillräckliga läkarmottagningstjänster i förhållande till sitt behov. (Sotkanet.)

Av eleverna i årskurs 4 och 5 har 23 procent upplevt problem med humöret 2021 enligt enkäten Hälsa i skolan. Ångest har blivit vanligare hos elever i årskurs 8 och 9 och år 2023 högre än genomsnittet i hela landet: måttlig eller svår ångest upplever 23 procent. Av personer i motsvarande ålder är 9 procent ordentligt berusade minst en gång i månaden. Andelen elever i årskurs 8 och 9 som dagligen använder någon tobaksprodukt eller e-cigarett (10 %) har nästan fördubblats sedan 2021. (Sotkanet.)

År 2021 har 37 procent av första- och andraårsstuderandena i gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, även om de skulle ha behövt det. Andelen har ökat sedan 2019 och hör nu till de högsta i landet. Experimenten med droger bland studerande på andra stadiet har minskat, men de är ändå vanligare 2023 än i landet i genomsnitt. Av första- och andraårsstuderandena på gymnasier har 14 procent provat och på yrkesläroanstalter har 22 procent provat på olagliga droger minst en gång. (Sotkanet.)

Tabell 8. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Västra Nylands välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej/Inget svar	Ja/Nej/Vet inte/Inget svar	Ja/Nästan/Nej/Inget svar	Ja/Nästan/Nej/Inget svar
Esbo	— Nej	+ Ja <i>Stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>Nätverket för förebyggande rusmedelsarbete i huvudstadsregionen</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>
Hangö	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>Arbetsgrupp för psykisk hälsa och förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Ingå	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	— Nej	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
				eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan
Högfors	– Nej	+ Ja Stadsstyrelsen	+ Ja Kommunens arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete	+ Ja Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan. Dessutom bereds en välfärdsplan för barn och unga
Grankulla	+ Ja Kommunal	+ Ja Välfärdsutskottet	+ Ja Kommunens nätverksgrupp och grupp för välfärd och hälsa	+ Ja Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan
Kyrkslätt	– Nej Planerar att utse	– Nej	+ Ja grupp för välfärd och hälsa	+ Ja Kommunens välfärdsberättelse och -plan
Lojo	+ Ja Kommunal	+ Ja Social- och hälsovårdsnämnden och från och med den 1 augusti sektionen för välfärd och hälsa	+ Ja Kommunens grupp för förebyggande rusmedelsarbete som bemyndigats av organet. Fr.o.m. 1.8 en eventuell	+ Ja Kommunens välfärdsberättelse och -plan och välfärdsplan för barn och unga. Dessutom bereds en

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
			ändring till en sektorsövergripande arbetsgrupp för främjande av hälsa och välfärd	strategi för förebyggande rusmedelsarbete för barn och unga
Raseborg	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	– Nej	+/- Nästan <i>Kommunens välfärdsplan 2023–2025 samt kommunens välfärdsplan för barn och unga 2023–2025 är under beredning</i>
Sjundeå	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Bildningsnämnden</i>	– Nej	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan och välfärdsplan för barn och unga. Dessutom bereds en plan för förebyggande rusmedelsarbete</i>
Vichtis	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>Kommunens ledningsgrupp för välfärd och hälsa, åldersgrupper och elevhälsans styrgrupper</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan</i>
Totalt	Ja: 7 Nej: 3 Nästan: 0 Inget svar: 0	Ja: 9 Nej: 1 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 7 Nej: 3 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 9 Nej: 0 Nästan: 1 Vet inte: 0 Inget svar: 0

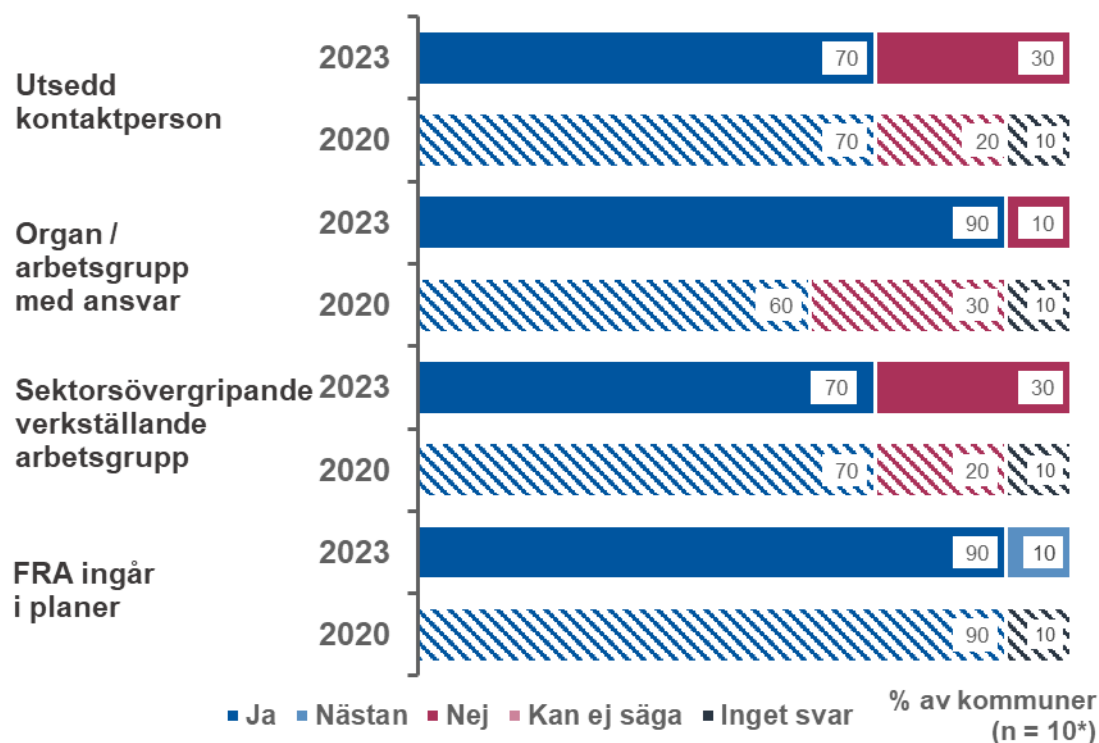
En kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete har utsetts i sju kommuner (70 %) i Västra Nylands välfärdsområde. I tre kommuner i välfärdsområdet har ingen kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet utsetts.

Ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat är verksam i nio kommuner (90 %) i välfärdsområdet. I en kommun (10 %) saknas ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat.

En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet är verksam i sju kommuner i Västra Nylands välfärdsområde (70 %). I en av dessa kommuner finns en regional sektorsövergripande arbetsgrupp. På motsvarande sätt finns det i tre kommuner (30 %) ingen sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet.

Nio (90 %) kommuner i välfärdsområdet uppger att kommunen har en plan för förebyggande rusmedelsarbete eller en motsvarande välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår. Dessutom håller verksamhetsplaner som omfattar förebyggande rusmedelsarbete på att beredas i en kommun (10 %).

Figur 7. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Västra Nylands välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 10).

*Resultaten har jämförts med 2020 årets resultat från de kommuner som idag bildar Västra Nylands välfärdsområde.

4.8 Vanda och Kervo

Vanda och Kervo välfärdsområde omfattar Vanda och Kervo städer. Kommunerna i välfärdsområdet hade 2022 cirka 280 000 invånare (FOS).

År 2022 var andelen arbetslösa av arbetskraften högre än genomsnittet i hela landet. Även andelen långtidsarbetslösa av de arbetslösa var högre än i hela landet i genomsnitt. Av 20–64-åringarna i arbetsför ålder upplever 18 procent betydande psykisk belastning och 15 procent uppger att de använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem. Siffrorna ligger något under genomsnittet i landet. Även överkonsumtionen av alkohol bland personer i arbetsför ålder (AUDIT-C) är något lägre än i landet i genomsnitt: av personerna i arbetsför ålder dricker 27 procent för mycket alkohol. (Sotkanet.)

En tredjedel av de äldre, det vill säga personer över 65 år, dricker för mycket alkohol. Nästan var fjärde (24 %) äldre person spelar penningsspel varje vecka. Av de äldre upplever 28 procent, det vill säga fler än i landet i genomsnitt, att de fått otillräckliga läkarmottagningstjänster i förhållande till sitt behov. (Sotkanet.)

Enligt enkäten Hälsa i skolan 2021 är problem som har med humöret att göra hos elever i årskurs 4 och 5 vanligast i Vanda och Kervo välfärdsområde, där var fjärde (25 %) har upplevt dessa problem. Ångest har blivit vanligare hos elever i årskurs 8 och 9 och är 2023 högre än genomsnittet i hela landet: måttlig eller svår ångest upplever 23 procent. Av personerna i motsvarande ålder anger 9 procent att de är ordentligt berusade minst en gång i månaden. Andelen elever i årskurs 8 och 9 som dagligen använder någon tobaksprodukt eller e-cigarett (12 %) har vuxit kraftigt och är högre än genomsnittet i landet.

År 2021 har en knapp tredjedel (32 %) av första- och andraårsstuderande på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, även om de skulle ha behövt det. Enligt enkäten Hälsa i skolan 2023 är experiment med droger bland studerande på andra stadiet vanligare än i hela landet i genomsnitt: av första- och andraårsstuderande på gymnasier har 16 procent och på yrkesläroanstalter 19 procent provat på olagliga droger minst en gång. (Sotkanet.)

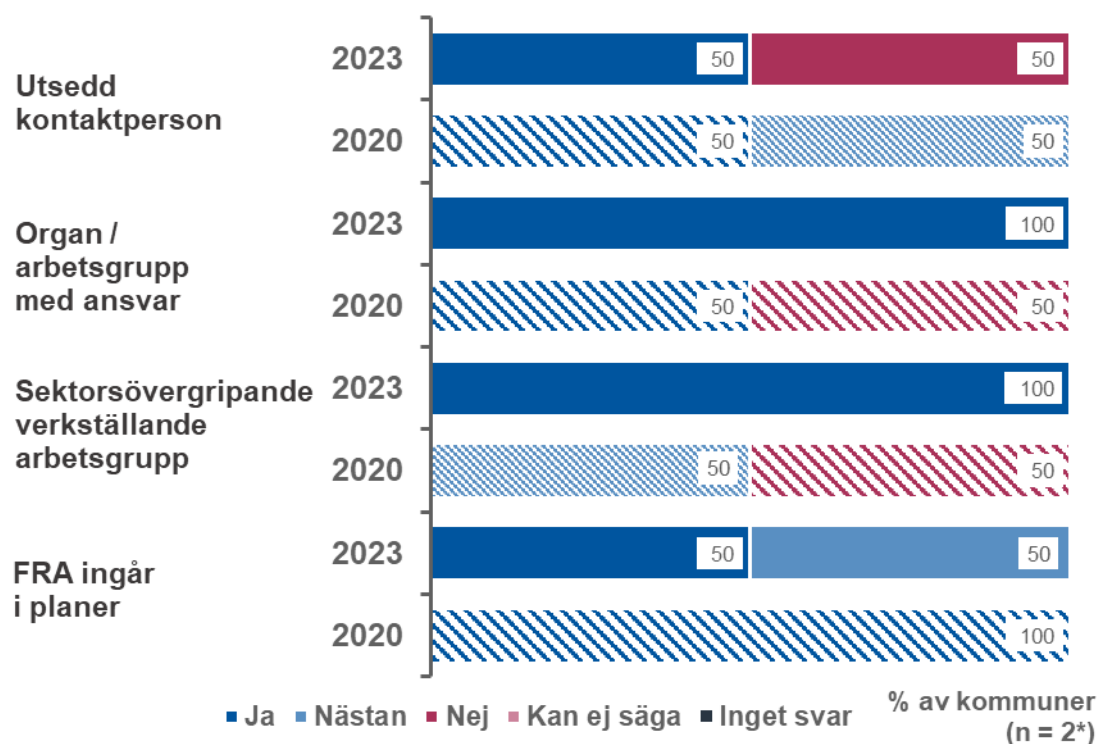
Tabell 9. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Vanda och Kervos välfärdsområde april–juni 2023.

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej Inget svar	Ja/Nej/ Vet inte/ Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Vet inte Inget svar	Ja/Nästan/Nej Inget svar
Kervo	— Nej <i>Planerar att utse</i>	+ Ja <i>Fritids- och välfärdsnämnd</i>	+ Ja <i>Kommunens arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete och en regional under beredning</i>	+/- Nästan <i>Välfärdsplan för barn och unga och dessutom är kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete under beredning</i>
Vanda	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Nämnd för stadskultur och välfärd</i>	+ Ja <i>Nätverket för kommunens förebyggande rusmedelsarbete samt det regionala nätverket för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>Kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt välfärdsberättelse och -plan. Dessutom</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
<i>kommunens säkerhetsplan</i>				
Totalt	Ja: 1 Nej: 1 Nästan: 0 Inget svar: 0	Ja: 2 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 2 Nej: 0 Nästan: 0 Vet inte: 0 Inget svar: 0	Ja: 1 Nej: 0 Nästan: 1 Vet inte: 0 Inget svar: 0

För Vanda har det utsetts en kontaktperson som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet. Däremot har ingen kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete utsetts i Kervo, men man planerar att utse en kontaktperson. Både Kervo och Vanda har ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet samt en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet. I Vanda finns både en kommunal och en regional sektorsövergripande arbetsgrupp. I Kervo omfattar verksamhetsplanen för förebyggande rusmedelsarbete endast en del av åldersgrupperna med särskild betoning på barn och unga. Vanda har en verksamhetsplan för förebyggande rusmedelsarbete som omfattar alla åldersgrupper.

Figur 8. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Vanda och Kervo välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 2).

*Resultaten har jämförts med 2020 års resultat från de kommuner som idag bildar Vanda och Kervo välfärdsområde.

4.9. Helsingfors

Helsingfors ansvarar för att ordna tjänster inom social- och hälsovården samt räddningsväsendet för sina invånare. Folkmängden i Helsingfors uppgick 2022 till cirka 664 000 invånare (FOS).

År 2022 var arbetslöshetsgraden i Helsingfors något högre än i hela landet i genomsnitt. Andelen långtidsarbetslösa av de arbetslösa var bland den högsta i landet. Psykisk belastning bland personer i arbetsför ålder, det vill säga 20–64-åringar, har blivit något vanligare och fler än var femte (22 %) upplever

betydande psykisk belastning. Andelen hör till de högsta i landet. Andelen personer i arbetsför ålder som använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem (20 %) är den högsta i landet. Däremot har andelen personer i arbetsför ålder som dricker för mycket alkohol (26 %) minskat till den lägsta i Fastlandsfinland. (Sotkanet.)

Andelen äldre som dricker för mycket alkohol hör till de högsta i landet: av personer över 65 år dricker för 37 procent för mycket alkohol. Andelen äldre som spelar penningsspel varje vecka är lägst i Fastlandsfinland: av dem som fyllt 65 år spelar 29 procent penningsspel varje vecka. Av de äldre upplever 30 procent, det vill säga fler än i landet i genomsnitt, att de fått otillräckliga läkarmottagnings-tjänster i förhållande till sitt behov. (Sotkanet.)

Av eleverna i årskurs 4 och 5 har 23 procent upplevt problem med humöret 2021 enligt enkäten Hälsa i skolan. Ångest hos elever i årskurs 8 och 9 har blivit något vanligare och är 2023 något högre än genomsnittet i hela landet: måttlig eller svår ångest upplever 23 procent. Drickandet i berusningssyfte bland elever i årskurs 8 och 9 motsvarar genomsnittet i hela landet och av dem är 9 procent oroligt berusade minst en gång i månaden. Andelen personer i motsvarande ålder som dagligen använder en tobaksprodukt eller e-cigarett (8 %) har ökat, men är ändå mindre än genomsnittet i landet. (Sotkanet.)

År 2021 har 36 procent av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet inte fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av skolkuratoren, trots att de haft behov. Andelen är något högre än i hela landet i genomsnitt. Enligt enkäten Hälsa i skolan 2023 är det att personer i gymnasieåldern prövar droger vanligast i hela landet: av första- och andraårsstuderandena på gymnasiet har 22 procent provat på olagliga droger åtminstone en gång. Andelen första- och andraårsstuderande på yrkesläroanstalter som provat droger (24 %) är näst högst i landet. (Sotkanet.)

Tabell 10. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Helsingfors april–juni 2023.

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja/Nästan/Nej Inget svar	Ja/Nej/ Vet inte/ Inget svar	Ja/Nästan/ Nej/Vet inte Inget svar	Ja/Nästan/Nej Inget svar
Helsingfors	+ Ja <i>Kommunal</i>	+ Ja <i>Stadsstyrelsen, styrgruppen för främjande av hälsa och välfärd</i>	+ Ja <i>Helsingfors nätverk för förebyggande rusmedelsarbete och</i>	+ Ja <i>Kommunens välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete	Organ som är ansvarigt för det förebyggande rusmedelsarbetet och/eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat	En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	En verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete
		<i>sköter organets uppgift</i>	<i>huvudstadsregionens Pakka-utbudsarbetsgrupp</i>	

I Helsingfors finns en utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. Styrgruppen för främjande av hälsa och välfärd fungerar som lagstadgad arbetsgrupp med fullmakt av stadsstyrelsen som ansvarig arbetsgrupp för det förebyggande rusmedelsarbetet. Dessutom har staden både en egen och en regional sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet. Det förebyggande rusmedelsarbetet har inkluderats i välfärdsberättelsen och -planen. De beräknade strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet fanns i Helsingfors även under utredningen 2020, det vill säga situationen har förblivit densamma.

5 Sammanfattning och slutsatser av utvärderingen

År 2023 hade 89 procent (55 kommuner) av kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland utsett en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet. I några av dessa kommuner finns dessutom en regional kontaktperson. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) finns dessutom en kontaktperson som inte är officiellt utsedd. Sex procent av kommunerna (4 kommuner) har ingen kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet.

I 90 procent (56 kommuner) av kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland är det lagstadgade organet som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat antingen kommunalt eller regionalt. Åtta procent av kommunerna (5 kommuner) saknar ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat. En av de svarande i kommunerna inom verksamhetsområdet visste inte om det i kommunen har utsetts ett organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet.

I 84 procent av kommunerna (52 kommuner) inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland finns det en kommunal eller regional sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet och som omfattar alla åldersgrupper i sin verksamhet. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) finns dessutom en sektorsövergripande arbetsgrupp

som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet och verksamheten omfattar endast en del av åldersgrupperna. I 11 procent av kommunerna (7 kommuner) finns ingen sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet.

Av kommunerna uppger 94 procent (58 kommuner) att de under den gångna fullmäktigeperioden har utarbetat eller uppdaterat antingen en plan för det kommunala eller regionala förebyggande rusmedelsarbetet eller en motsvarande välfärdsberättelse och -plan som innehåller förebyggande rusmedelsarbete eller någon annan verksamhetsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete och som omfattar alla åldersgrupper i sin verksamhet. I sex procent av kommunerna (4 kommuner) bereds en kommunal eller regional verksamhetsplan eller så omfattar den nuvarande planen endast en del av åldersgrupperna.

Inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland finns de starkaste strukturerna för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna i Kymmenedalens och Päijänne-Tavastlands välfärdsområden samt i Helsingfors år 2023. I ljuset av denna utredning verkar det finnas mest att utveckla i kommunerna i Södra Karelens, Västra Nylands samt Vanda och Kervo välfärdsområden. När det gäller Vanda och Kervo välfärdsområde bör man dock observera att endast de ovan nämnda städerna hör till välfärdsområdet och att endast Kervo stads strukturer behöver utvecklas.

Vid granskningen av helhetsbilden kan man i det förebyggande rusmedelsarbetets strukturer observera en måttlig positiv utveckling jämfört med situationen i utredningen 2020 (Heimala & Markkula 2020). Stick i stäv med denna positiva utveckling har andelen kommuner som har en uppdaterad verksamhetsplan för förebyggande rusmedelsarbete dock minskat med 3 procentenheter (2 kommuner) jämfört med läget för enkäten 2020. Det är också värt att notera att läget för strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet är bättre i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland än i hela landet i genomsnitt. Det finns dock strukturella skillnader mellan välfärdsområdena och de enskilda kommunerna. I en del av välfärdsområdena och deras kommuner är situationen bättre än i hela landet och i en del kommuner är situationen sämre.

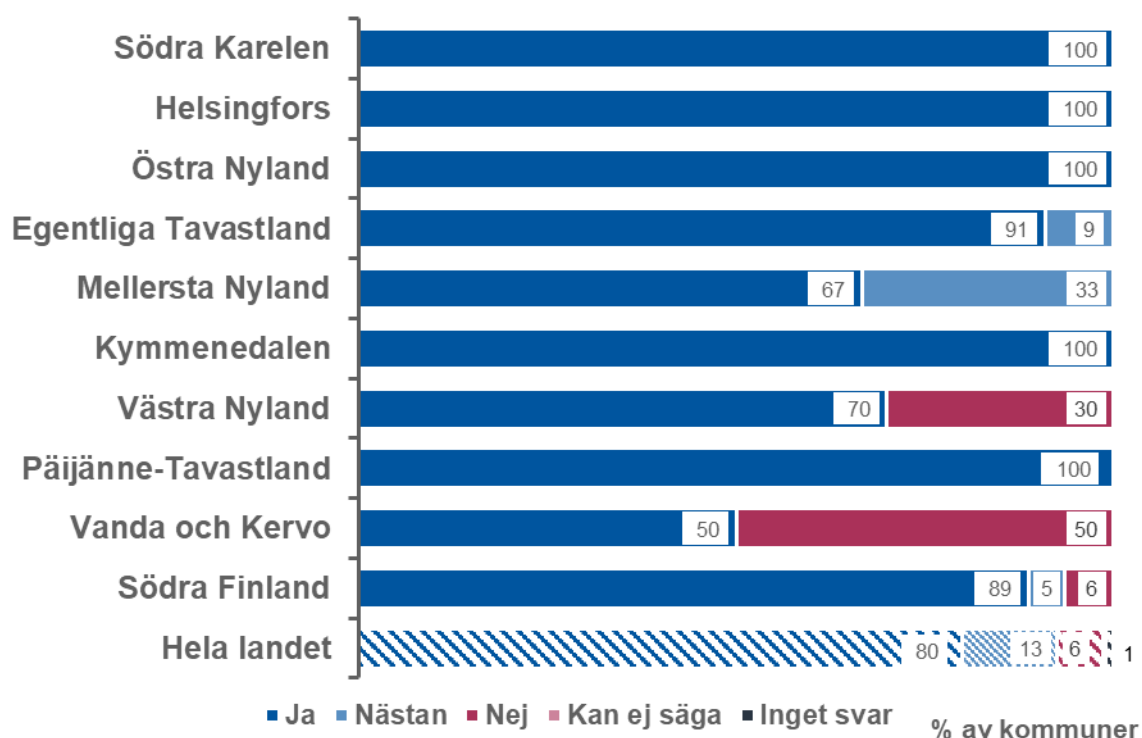
Överföringen av social- och hälsovårdstjänsterna till välfärdsområdena från början av 2023 återspeglades kraftigt även i svaren i denna enkät. Det syntes särskilt i rapporteringen av strukturer som samordnas av välfärdsområdet som regionala strukturer. I denna utredning kartlades kommunernas egna och regionala (det vill säga kommunklusters) strukturer för förebyggande rusmedelsarbete och därför har vi inte rapporterat de strukturer på välfärdsområdesnivå som framkommit i kommunernas svar.

Av enkätsvaren kunde man dock se att arbetsgrupper och verksamhetsplaner som samordnas av välfärdsområdena ofta fokuserar just på innehållet i det förebyggande rusmedelsarbetet. Även om vi i denna utredning inte redovisar

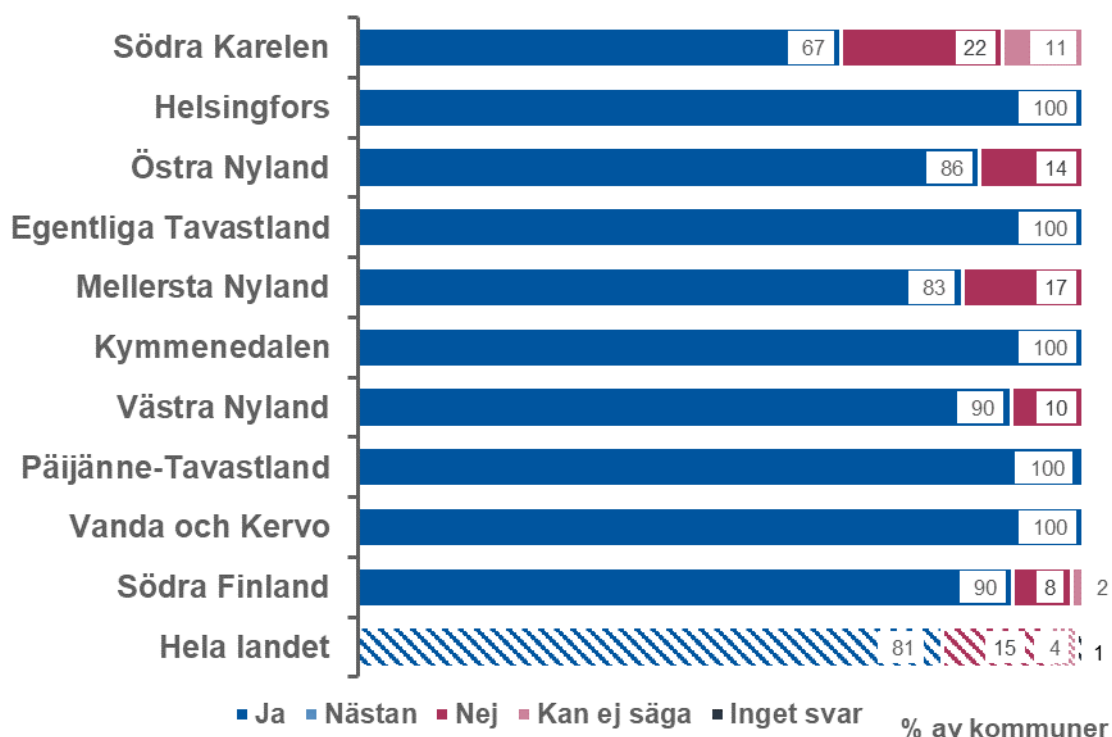
strukturer på välfärdsområdesnivå tror vi att dessa strukturer i bästa fall även stöder det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna.

Regionala strukturer rapporterades i kommunerna i Södra Karelens, Egentliga Tavastlands, Kymmenedalens och Östra Nylands välfärdsområden. Dessutom uppgav en del av kommunerna i huvudstadsregionen att de hör till en viss regional sammansättning. När det gäller de regionala strukturer som kommunerna uppgett kan man se att kommuner som hör till samma strukturer har hänvisat till angivna sektorsövergripande arbetsgrupper och verksamhetsplaner med något olika begrepp. De regionala strukturerna har dock redovisats enligt de benämningar som kommunerna uppgett. I de svar där man hänvisar till regionala sammansättningar kan man dessutom se att samarbetspraxisen varierar såväl mellan de regionala sammansättningarna som mellan de kommuner som är verksamma inom dem.

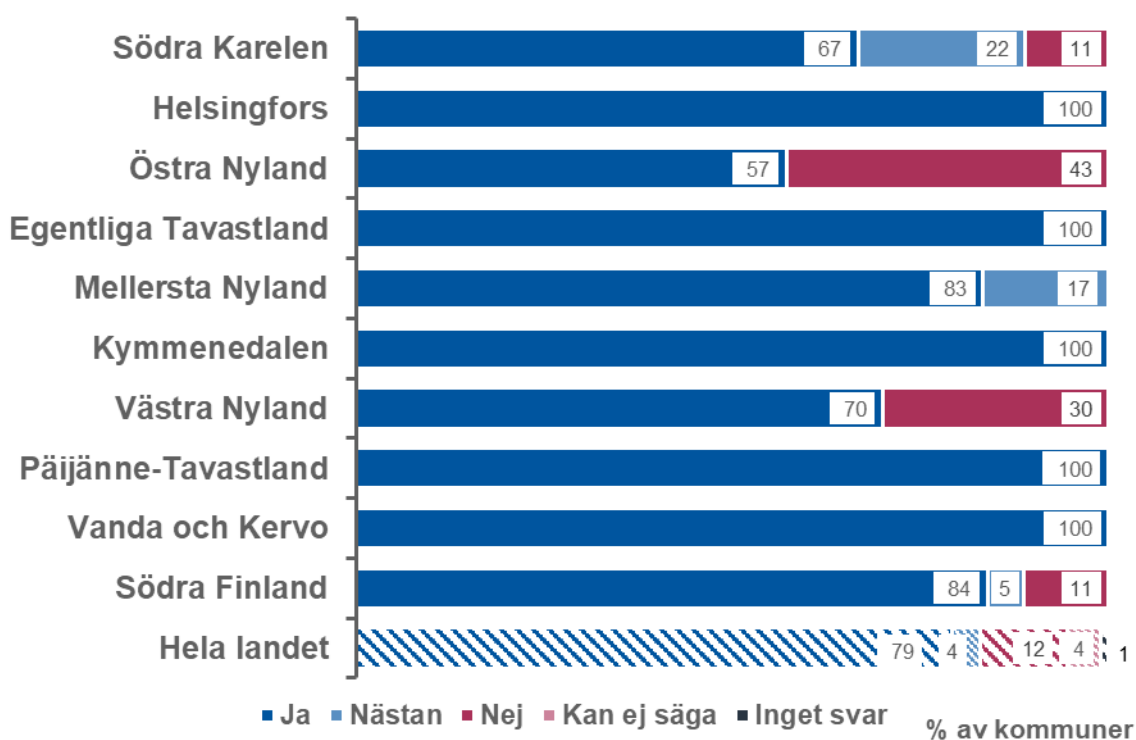
Figur 9. Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet inom Regionförvaltningsverket för Södra Finland, dess välfärdsområden och i Helsingfors stad och hela landet år 2023 (% av kommuner).

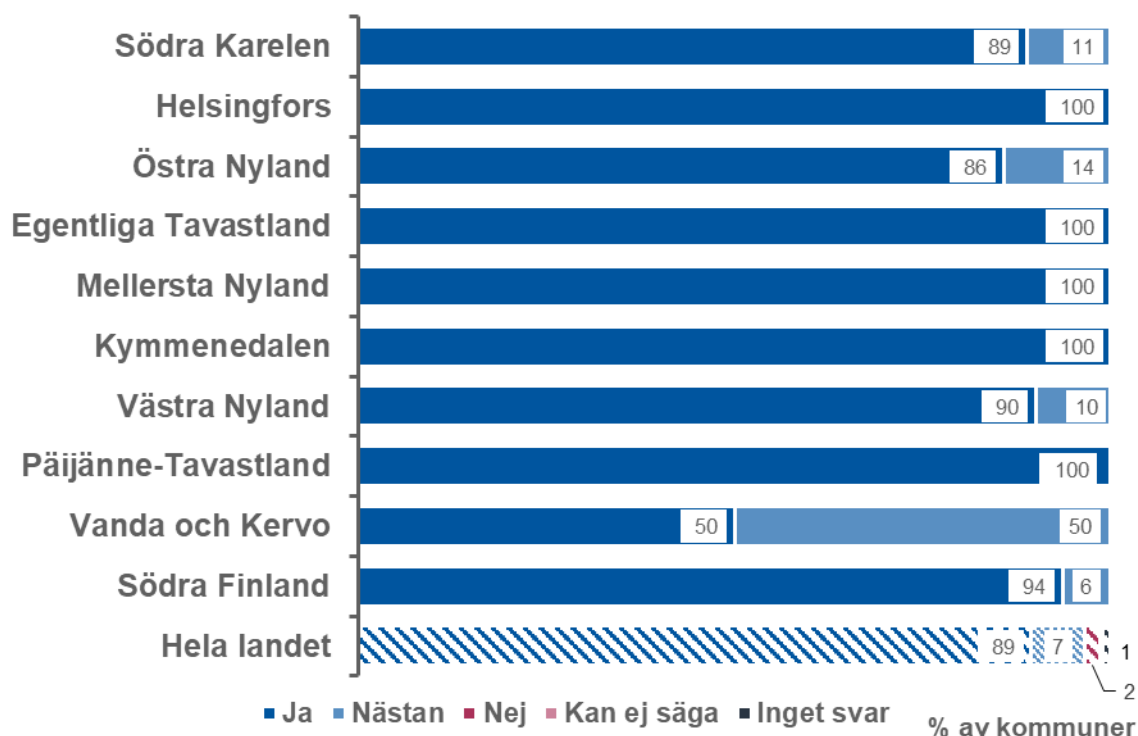
Figur 10. Organ/arbetsgrupp med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet inom Regionförvaltningsverket för Södra Finland, dess välfärdsområden och i Helsingfors stad och hela landet år 2023 (% av kommuner).

Figur 11. Sektorsövergripande verkställande arbetsgrupp för det förebyggande rusmedelsarbetet inom Regionförvaltningsverket för Södra Finland, dess välfärdsområden och i Helsingfors stad och hela landet år 2023 (% av kommuner).

Figur 12. FRA ingår i planer inom Regionförvaltningsverket för Södra Finland, dess välfärdsområden och i Helsingfors stad och hela landet år 2023 (% av kommunerna).

6 Rekommendationer om förebyggande rusmedelsarbete till kommunerna

Kommunerna har det lagstadgade ansvaret för att ordna det förebyggande rusmedelsarbetet. Även de strukturer som har kartlagts i denna enkät stöder en framgångsrik skötsel av arbetet. Idén är att man genom arbete som stöds av fungerande strukturer också kan uppnå resultat, det vill säga öka kommuninvårnarnas välfärd och hälsa genom att förebygga och minska användningen av alkohol, tobaks- och nikotinprodukter samt droger och penningsspel och de många olika typer av skadeverkningar som de orsakar. På så sätt kan man också uppnå besparingar. Dessa fenomen (exkl. penningsspel) orsakar årligen samhället direkta skadekostnader på minst 1,5 miljarder euro (Koskinen & Virtanen 2023; Koskinen & Virtanen 2022). Det förebyggande rusmedelsarbetet erbjuder fungerande metoder för att förändra situationen (se t.ex. SHM 2015; Markkula m.fl. 2021; Markkula m.fl. 2022; EMCDDA 2019; Babor m.fl. 2022).

Var och en kan bedöma hur strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i den egna kommunen fungerar och hur effektivt och högklassigt arbetets innehåll är samt få tips på hur arbetet kan utvecklas med hjälp av följande punkter:

Strukturer som stöder systematisk ledning och verksamhet i kommunerna

- ✓ Det **organ** som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet (lagen om ordnande av social- och hälsovård 523/2015; kommunallagen 410/2015) leder arbetet med stöd av lägesinformationen, bedömer det regelbundet och möjliggör den nödvändiga verksamheten genom att säkerställa resurserna för detta.
- ✓ **En sektorsövergripande arbetsgrupp** följer upp rusmedels-, tobaks- och penningspelssituationen, samlar expertis från viktiga samarbetspartner (kommunens olika förvaltningsområden, välfärdsområde, polis, alkohol- och tobakstillsynen, organisationer, näringslivet) samt verkställer förebyggande rusmedelsarbete i alla åldersgrupper med stöd i planen och rapporterar regelbundet till organet.
- ✓ **En kontaktperson som samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet** och sammanför aktörerna och har en tydlig uppgiftsbeskrivning och resurser för arbetet har reserverats enligt behov.
- ✓ **Kommunens välfärdsberättelse och -plan** omfattar också det förebyggande rusmedelsarbetet utifrån kommunens rusmedels-, tobaks- och penningspelssituation, utifrån vilken man sätter upp mål och vidtar främjande åtgärder tillsammans med olika samarbetspartner med tillhörande tidtabeller.
- ✓ Riktlinjerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i de planer som styr kommunens olika verksamhet, liksom också innehållet i de planer som styr det förebyggande rusmedelsarbetet i välfärdsområdet, har samordnats.

Grunden för ett effektivt förebyggande rusmedelsarbete

- ✓ Det förebyggande rusmedelsarbetet som utförs i kommunen samt användningen av rusmedel samt tobaks- och nikotinprodukter bland kommuninvånare i olika åldrar samt förekomsten av penningspelande och de olägenheter de orsakar **följs upp** och man **rapporterar regelbundet** om skyddande faktorer och riskfaktorer rörande dessa till beslutsfattarna och kommuninvånarna utan att glömma sårbara gruppers perspektiv (se Markkula m.fl. 2022; THL, Sotkanet: Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit).
- ✓ I kommunen har man i första hand valt sådana åtgärder att främjas som **bevisligen har effekt** och som man har goda erfarenheter av att de **fungerar** (se t.ex. Markkula m.fl. 2022).
- ✓ **De olika förvaltningsområdena och aktörerna** har förbundit sig att genomföra och följa upp de åtgärder som valts ut i de planer som styr det förebyggande rusmedelsarbetet.
- ✓ **Olika åldersgrupper, sårbara grupper och olika livssituationer** har beaktats i de planer som styr det förebyggande rusmedelsarbetet.
- ✓ **Kommuninvånarnas delaktighet** stärks i det förebyggande rusmedelsarbetet, stärkandet av kunskapsunderlaget, planeringen och utvecklingen (exempelvis boendepaneler, erfarenhetsexpertverksamhet, säkerhetspromenader), beslutsfattandet i anslutning till det (exempelvis utlåtanden om serveringstillstånd, förhandsbedömning av konsekvenser av beslut) samt verkställandet (exempelvis gemensamma spelregler för föräldrar i grannskapet, kundrecensioner av restauranger).

- ✓ **Information** om rusmedels-, tobaks- och penningsspelens skadeverkningar och minskningen av dem erbjuds via flera kanaler både till individer och hela befolkningen.
- ✓ **I kommunikationen** stöder man sig på etiska principer, uppmärksammar målgruppen genom att utveckla innehållet i samarbete med den samt undviker moralisering och skrämsel (se Markkula m.fl. 2022).
- ✓ **Stigma** med anknytning till rusmedels- och beroendefenomenet minskas med många olika åtgärder (se Strand m.fl. 2023).
- ✓ Man tar hand om **kompetenta proffs**: kompetensen leds, kompetensbehoven inom det förebyggande rusmedelsarbetet inom olika förvaltningsområden följs upp systematiskt och man stödjer införandet av fungerande modeller genom utbildning (jfr t.ex. Rautava m.fl. 2023).

Fungerande praxis i samfundens vardag

- ✓ I det politiska beslutsfattandet har man verkat för att **offentliga lokaler och kommunala tillställningar** ska vara drogfria, rökfria eller nikotinfria och spelfria (exempelvis förbud mot eller begränsning av servering i ett visst område, se alkohollagen 1107/2017, 44 §; Rökfri kommun-verksamhet; rökfrihet i hyresavtal för fritidslokaler).
- ✓ Att **prata om** användningen av rusmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt penningspelande i olika åldrar och i sårbara grupper och **tidigt stöd i anslutning till det** främjas, stöds och följs upp genom att skapa en gemensam praxis för olika aktörer (se THL: www.thl.fi/puheeksiotto).
- ✓ En gemensam praxis för att **stöda föräldraskapet för barn i olika åldrar** har skapats i samarbete med välfärdsområdet.
- ✓ För att nå människor i olika åldrar och i sårbara situationer används lämpliga **metoder för uppsökande arbete**.
- ✓ Inom **småbarnspedagogiken** används ett gemensamt tillvägagångssätt för att föra oro som väckts på grund av ett barns förälders användning av rusmedel, som bygger på respekt och konfidentialitet samt ett smidigt samarbete med barnskyddet (se t.ex. Markkula m.fl. 2018).
- ✓ **I skolor och på läroanstalter** har det förebyggande rusmedelsarbetet uppmärksamrats på ett övergripande sätt som en del av vardagen (ledning, gemensam och individuell elevvård, rusmedelsfostran, stöd för studier, vårdnadshavarnas och elevernas/de studerandes delaktighet, brett samarbete) (se THL, webbsidorna Förebyggande rusmedelsarbete i skolor och på läroanstalter; THL 2023a; THL 2023b; Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).
- ✓ **I ungdomsarbetet** och **andra fritidsmiljöer för personer i olika åldrar** stöds på ett mångsidigt sätt ungas drogfrihet, rökfrihet och spelfrihet genom att stärka de skyddande faktorerna och livskompetensen, genom att införa en modell för hur man tar upp det till diskussion och vid behov ger stöd tidigt (se Markkula m.fl. 2022; EHYT: Nuorisolan osaa-miskeskukset > Materiaalia nuorisolan ammattilaisille).
- ✓ På kommunens **arbetsplatser** är rusmedelsprogrammet aktuellt och omfattar förebyggande, ingripande och hänvisning till stöd för rusmedels-, tobaks- och penningsspelens skadeverkningar och kommunen uppmuntrar andra arbetsgivare att införa antidrogprogram (se mer i Akava m.fl. 2015;

Arbetarskyddscentralen 2021; Arbetshälsoinstitutet 2021; A-klinikstiftelsen, webbkursen Ota puheeksi päihteet työpaikalla; Markkula m.fl. 2022).

- ✓ **Verksamhetsmodellen Pakka** som utgår från samhället och som bygger på att reglering av tillgången främjas på ett högkvalitativt sätt (se Fors m.fl. 2013; THL 2017c; THL: www.pakka.fi; THL, Pakka-webbutbildning; Holmila m.fl. 2009).

Tillsammans för mer

- ✓ De centrala samarbetspartnerna har kartlagts och engagerats i det förebyggande rusmedelsarbetet och man har skapat fungerande strukturer för samarbetet (t.ex. en sektorsövergripande arbetsgrupp, verksamhetsplanens mål och åtgärder) (se Markkula m.fl. 2022).
- ✓ Det förebyggande rusmedelsarbetet med välfärdsområdet samordnas genom att man kommer överens om ansvar, centrala kontaktytor, gemensamma mål och åtgärder (t.ex. förhandlingar om främjande av hälsa och välfärd, en regional välfärdsplan eller plan för förebyggande rusmedelsarbete) (se Markkula m.fl. 2022).
- ✓ Organisationer som genomför förebyggande rusmedelsarbete och andra aktörers arbete stöds (exempelvis lokaler, mötesplatser och understöd) och deras expertis utnyttjas aktivt i den gemensamma verksamheten.

Beslutsfattarna har en central roll i att möjliggöra ett effektivt förebyggande rusmedelsarbete i kommunen. För att hjälpa beslutsfattaren har man samlat en egen tipslista i publikationen Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille, på finska (Markkula m.fl. 2022) (se nedan).

Tips för beslutsfattare om förebyggande rusmedelsarbete

- Känn till rusmedels-, tobaks- och penningsspelssituationen i ditt område samt arbetet för att förebygga rusmedels- och beroendeskador.
- Säkerställ att situationen och arbetet följs upp och rapporteras.
- Säkerställ en högklassig ledning och samordning av det förebyggande rusmedelsarbetet – utse ansvariga instanser, sammanställ och aktivera sektorsövergripande nätverk, se till att verksamheten sker planmässigt.
- Se till att det förebyggande rusmedelsarbetet i ditt område grundar sig på praxis som enligt tillförlitliga uppgifter fungerar.
- Säkerställ tillräckliga resurser för att arbetet ska kunna genomföras på ett högklassigt sätt.
- Utnyttja de resurser som finns i ditt område, till exempel nätverk som är viktiga för arbetet, kompetenta proffs inom olika branscher och bra verksamhetssätt.
- Se till att det förebyggande rusmedelsarbetet genomförs bland alla olika åldersgrupper, utan att glömma riskgrupperna.
- Sätt kommuninvånaren i centrum för det förebyggande rusmedelsarbetet – säkerställ delaktigheten till exempel genom att möjlighöra samarbete med organisationer utnyttja erfarenhets-

7 Till sist

Att främja välfärd, hälsa och säkerhet och att minska ojämlikhet samt effektivt förebygga rusmedelsarbete är områden som är beroende av varandra.

Såväl FN:s mål för hållbar utveckling (Agenda 2030) som Världshälsoorganisationen WHO European United Action for Better Health in Europe- arbetsprogrammets (2020–2025) bärande principer är att minska ojämlikheten och i dem efterlyses åtgärder för att minska skillnaderna i hälsa. Levnadsvanor, såsom användning av alkohol och tobaks- och nikotinprodukter, är en av de viktigaste faktorerna som förklarar sambandet mellan samhällslig ställning och hälsa.

Alkoholens skadeverkningar hopar sig särskilt för lägre socioekonomiska och sårbara grupper. Till exempel har den lägsta inkomstgruppen klart högre dödlighet än andra i alkoholrelaterade sjukdomar och alkoholförgiftningar. Alkoholdödligheten förklarar också i hög grad skillnaderna i förväntad livslängd mellan olika inkomstgrupper (Probst m.fl. 2020; Mackenbach m.fl. 2015).

Även rökning är ojämnt fördelad mellan befolkningsgrupperna, vilket ytterligare orsakar och upprätthåller ojämlikhet när det gäller hälsa. Även om rökningen på lång sikt har minskat i alla socioekonomiska grupper, röker personer i lägre socioekonomisk ställning fortfarande oftare än personer i högre ställning. Det finns också bevis för att det är mindre sannolikt att personer i lägre ställning kommer att sluta röka än personer i högre ställning. (Ruokolainen 2021.)

Sedan 1990-talet har det blivit vanligare att finländarna prövar och använder droger. Även de drogrelaterade dödsfallen har ökat och medelåldern för de avlidna har sjunkit. (Rönkä m.fl. 2020; Karjalainen m.fl. 2023.) Drogberoende och drogrelaterade dödsfall har ett starkt samband med social utsatthet. Utsattheten gör drogmissbrukare mer sårbara, vilket kan öka droganvändningen. Å andra sidan ökar sannolikheten för utsatthet i högre grad ju mer riskfylld droganvändningen och användningssätten är. (Rönkä 2020.)

På motsvarande sätt har penningsspelande kopplats till många former av utsatthet i samhället. Man har observerat ett samband mellan bland annat penningsspelande och att tillhöra grupper som fått arbetslöshetsförmån, sjukdagpenning, invalidpension och/eller utkomststöd. Till exempel spelade en fjärdedel av dem som fick utkomststöd på risknivå eller hade spelproblem. (Latvala m.fl. 2021.)

Ojämlikheten påverkas av komplicerade faktorer som är sammanflätade med varandra. Till exempel förklarar inte enbart alkoholkonsumtionen eller konsumtionssättet skillnaderna i alkoholdödligheten. För att minska ojämlikheten krävs ett övergripande arbete inte bara på samhällsnivå utan också på samfunds- och individnivå. Skillnaderna i tillgången till dessa produkter förklarar olikheterna. I undersökningen observerades det att det fanns fler försäljningsställen för tobak i områden där invånarnas inkomstnivå var lägre (Pätsi m.fl. 2023). Tidigare har det konstaterats att frekvensen av penningsspelsautomater är högre i de postnummerområden där det finns mycket arbetslöshet, många låginkomsttagare och få högskoleutbildade (Selin m.fl. 2018).

Det är klart att det i de nödvändiga åtgärderna som helhet också ingår ett mer omfattande främjande av välfärd, hälsa och säkerhet. Därför är det viktigt att i arbetet med att förebygga rusmedels- och beroendeskador beakta strukturerna och arbetet i kommunerna. Kommunernas förebyggande rusmedelsarbete är också nära förknippat med och en del av det arbete som utförs för att främja välfärd och hälsa samt av planeringen och rapporteringen om det (Lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021; Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015).

De lagstadgade strukturerna bör uppdateras.

Verksamhetsfältet för det förebyggande rusmedelsarbetet har förändrats avsevärt i och med social- och hälsovårdsreformen. Ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänster övergick till välfärdsområdena i början av 2023. Förändringen har varit stor även med tanke på det förebyggande rusmedelsarbetet. I många kommuner har ansvaret för det förebyggande rusmedelsarbetet före reformen

starkt vilat på social- och hälsovårdens axlar (Warpenius & Markkula 2018). Ansvaret för kommunens förebyggande rusmedelsarbete har man i många kommuner behövt lösa på nytt vid årsskiftet. Resultaten från den aktuella enkäten visar att arbetet i maj 2023 ännu inte var klart i många kommuner.

Å andra sidan har man redan i många kommuner kommit med lösningar. Reformen erbjuder en naturlig möjlighet att kontrollera att kommunens tidigare lösningar fungerar: har strukturerna gett tillräckligt stöd i arbetet? Har de valda metoderna och modellerna konstaterats fungera och rekommenderats? Har det varit möjligt att utföra arbetet med de avsatta resurserna? Det är bra att jämföra olika kommuners lösningar och utifrån dem bygga upp en modell som lämpar sig bäst för den egna kommunens situation för att organisera förebyggande rusmedelsarbete. I små kommuner kan det exempelvis innebära regionala lösningar, det vill säga gemensamma lösningar mellan vissa kommuner eller kommunkluster när det gäller samordnaren för det förebyggande rusmedelsarbetet, den sektorsövergripande arbetsgruppen och planen. Särskilt när man söker regionala lösningar bör man fästa uppmärksamhet vid att verkställandet är tillräckligt på kommunal nivå, det vill säga i slutändan kräver det även i sista hand att kommunens verksamhetsmiljö aktiveras. I fortsättningen är det viktigt att se till att kommunerna har tillräcklig sakkunskap och resurser för att samordna det sektor-överskridande och multiprofessionella arbetet.

Välfärdsområdet som aktiv samarbetspartner och stöd för arbetet.

I och med ändringen av lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) som trädde i kraft i början av 2023 ligger det förebyggande rusmedelsarbetet i fortsättningen förutom på kommunerna även på välfärdsområdena. Motsvarande situation råder inom främjandet av välfärd, hälsa och säkerhet, där även det förebyggande rusmedelsarbetet ingår (lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021).

Välfärdsområdet ansvarar särskilt för det förebyggande rusmedelsarbetet inom social- och hälsovårdstjänsterna (exempelvis tidig identifiering, miniintervention och avvänjning från tobak) och ansvarar också för att informera, stärka kompetensen, samordna åtgärderna och göra invånarna delaktiga (Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015; se hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 20 §; socialvårdslagen 1301/2014, 7b §). På välfärdsområdesnivå leds det förebyggande rusmedelsarbetet med information, det vill säga man följer upp, utvärderar och rapporterar befolkningens rusmedels-, tobaks- och penningsspelssituation och det förebyggande rusmedelsarbetet samt planerar verksamheten tillsammans med samarbetspartnerna (lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021).

Välfärdsområdena ska också ge kommunerna stöd med sakkunskap inom det förebyggande rusmedelsarbetet. På motsvarande sätt erbjuder kommunen välfärdsområdet stöd. Kommunerna och välfärdsområdet ska tillsammans komma överens om stödet och dess innehåll, till exempel när man utarbetar en handlingsplan som styr det förebyggande rusmedelsarbetet på välfärdsområdesnivå.

och hur den lyckats kan bedömas i de årliga förhandlingarna om främjande av hälsa och välfärd. Det stöd som välfärdsområdet erbjuder kan vara mycket mångsidigt (se t.ex. Markkula m.fl. 2022) och det kan beakta de olika behoven i kommunerna i området. Det innebär dock inte att välfärdsområdet sköter kommunernas lagstadgade uppgifter inom det förebyggande rusmedelsarbetet, utan stödet ges genom samarbete där båda har sina egna roller, men målet är ofta detsamma. De praktiska lösningarna är alltid specifika för olika välfärdsområden. Till exempel i Pakka-verksamhetsmodellen kan välfärdsområdet ha en utbudsarbetsgrupp på välfärdsområdesnivå, i vilken man planerar mer omfattande riktlinjer tillsammans med kommunerna och samarbetspartnerna i området, men de gemensamma åtgärderna genomförs i praktiken av kommunerna på lokal nivå. Det gör att man får extra styrka av åtgärder som vidtagits samtidigt i flera kommuner samt av gemensamma idéer och gemensamma material som utarbetats utifrån dem på välfärdsområdesnivå. Kostnaderna fördelas enligt överenskomst.

Genom att skapa en tydlig arbetsfördelning stöder välfärdsområdets och kommunernas arbete varandra och i bästa fall kan de skapa en effektivare helhet för det förebyggande rusmedelsarbetet i området. Det är viktigt att komma ihåg att de social- och hälsovårdstjänster som välfärdsområdet ansvarar för inte ensamt kan lösa det förebyggande rusmedelsarbetet som helhet, utan det behövs arbete i kommuninvånarnas vardagsmiljöer. Kommunerna ansvarar för detta arbete. Det finns ett behov av att skapa smidiga kontaktytor till exempel mellan kommunernas ungdomsarbete och Navigatorverksamhet och social- och hälsovårdstjänsterna bland annat för att säkerställa att processerna för tidigt stöd för och identifiering av missbruk fungerar. På motsvarande sätt är det nödvändigt att värna om föreningssamarbetet inom det förebyggande rusmedelsarbetet och fundera över hur kommunerna och även välfärdsområdet kan främja samarbetet.

När man vet vem som leder och samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet, vad som hör till vems ansvar, hur rusmedels-, tobaks- och penningspelssituationen ser ut, hur man tar tag i utvecklingsområden och tar itu med bekymmer samt hur man tar hand om styrkorna även i fortsättningen, kan man uppnå resultat. Om man lyckas innebär det livskraftiga invånare, vilket ligger i allas intresse.

Källor

Akava, Finlands Näringsliv EK, Kyrkans arbetsmarknadsverk KiT, KT Kommunarbetsgivarna, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC, Tjänstemannacentralorganisationen STTK, Statens arbetsmarknadsverk VTML (2015). [Päihdehaitat hallintaan! Suositus päihdeongelmien ennaltaehkäisystä, päihdeasioiden käsittelystä ja hoitoonohjauksesta työpaikoilla.](#)

A-klinikstiftelsen, [webbkursen Ota puheeksi päihteet työpaikalla.](#) (Läst 11.8.2023).

Babor T, Casswell S, Graham K, Huckle T, Livingston M, Österberg E, Rehm J, Room R, Rossow I & Sornpaisarn B (2022). [Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and public policy](#) (3rd edn). Oxford University Press.

EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > [Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille.](#) (Läst 11.8.2023).

EMCDDA (2019). [European Prevention Curriculum: a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use.](#) European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Publications Office of the European Union.

Fors R, Heimala H, Holmila M, Ilvonen S, Kesänen M, Markkula J, Saunio A-L, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T, Warpenius K (2013). [Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy – Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin.](#) THL, Kide 23/2013.

Heimala H & Markkula J (2020). Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020. Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Åtkomstsätt: https://thl.fi/documents/605763/1475727/EPT-ESAVI-2020-SUO_ver-1.pdf/a16a8f47-6c60-7999-2665-5e0f025c9bef?t=1610340086685.

Hietanen-Peltola M & Korpilahti U (toim.) (2015). [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen.](#) THL, Ohjaus 7/2015.

Koskinen H & Virtanen S (red.) (2023). [Päihdetilastollinen vuosikirja 2022: Alkoholi ja huumeet.](#) Finlands officiella statistik (FOS): SVT_PTVK_2022.

Koskinen H & Virtanen S (2022). [Tupakkatilasto 2021. Korkeakouluopiskelijoiden tupakointi vähentynyt, mutta nuuskaaminen lisääntynyt.](#) SVT, THL, statistikrapport 40/2022.

[Kommunallagen](#) (410/2015).

[Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet](#) (523/2015).

Latvala T, Lintonen T, Browne M, Rockloff M & Salonen A (2021). [Social disadvantage and gambling severity: a population-based study with register-linkage.](#) European Journal of Public Health, vol 31: 6; 1217-1223.

Mackenbach JP, Kulhanova I, Bopp M, Deboosere P, Eikemo TA, Hoffmann R, Kulik M, Leinsalu M, Martikainen P, Menvielle G, Regidor E, Wojtyniak B,

Östegren O, Lundberg O, EURO-GBD-SE Consortium (2015). Variations in the relation between education and cause-specific mortality in 19 European populations: a test of the "fundamental causes" theory of social inequalities in health. Soc Sci Med 2015;127:51-62

Markkula J, Fors R, Hamilas M, Heimala H, Kejonen A, Kokkonen T & Tamminen I (2014). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 – tietoa laadukkaan toiminnan pohjaksi](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2014.

Markkula J, Karlsson N, Ollila H & Strand T (2022). [Ehkäisevä päihdetyö: opas kunnille ja hyvinvointialueille](#). THL, Ohjaus 5/2022.

Markkula J, Kytö S, Hakulinen T, Lindberg P (2018). [Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihteettömän kasvuympäristön tukena](#). THL, Tiedä ja toimi -kortti 1/2018.

Markkula J & Warpenius K (2017). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 - sote- ja maakuntauudistuksen kynnyksellä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2017.

Probst C, Kilian C, Sanchez S, Lange S, Rehm J (2020). [The role of alcohol use and drinking patterns in socioeconomic inequalities in mortality: a systematic review](#). The Lancet 2020: 5, 6 E324-E332, June 2020.

Pätsi SM, Toikka A, Ollila H, Ruokolainen O (2023). [Tupakan myyntipaikkojen alueelliset ja sosiodemografiset erot](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2023.

Rautava E, Talvensuu T & Rantakari M (2023). [Mielenterveysosaamisen johtamisen toimintamalli kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen johdolle ja esihenkilöille vuorovaikutustyötä tekevien työntekijöiden mielenterveysosaamisen vahvistamiseen. Käsikirja](#). Yhdessä mielessä – mielenterveysosaaminen paikalliseksi pääomaksi (2021–2023) -hanke.

Ruokolainen O (2021). [Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies](#). Dissertationes Scholae Doctoralis Ad Sanitatem Investigandam Universitatis Helsinkiensis.

Rönkä S (2020). Huumekuolleisuus ja huono-osaisuus. Teoksessa Rönkä S & Markkula J (toim.). [Huumetilanne Suomessa 2020](#). THL, Raportti 13.

Rönkä S, Brummer-Korvenkontio H, Gunnar T, Hakkarainen P, Kailanto S, Karjalainen K, Kriikku P, Kuussaari K, Partanen A (2020). [Katsaus ajankohtaiseen huumetilanteeseen: Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi](#). THL, Tutkimuksesta tiivistä 33.

Selin J, Raisamo S, Heiskanen M & Toikka A (2018). [Onko hajasijoitettujen rahapeliautomaattien suhteellinen määrä suurempi sosioekonomisesti haavoittuvilla asuinalueilla?](#) Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):3.

Soikkeli M & Warsell L (toim.) (2013). [Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja](#). THL, Kide 21. Tampere.

[Socialvårdslagen](#) (1301/2014).

[Lagen om ordnande av social- och hälsovård](#) (612/2021).

STM (2021). [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös](#). Statsrådets publikationer 2021:14.

SHM (2015). [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen](#). SHM:s publikationer 2015:19.

Strand T (2011). [Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2011 – Missä mennään, minne haluamme?](#) THL, Raportti 37/2011.

Finlands officiella statistik (FOS). Nyckeltal om befolkningen per område, 1990–2022. Hänvisad till 31.7.2023. Åtkomstsätt:

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/stat-fin_vaerak_pxt_11ra.px/.

[Hälso- och sjukvårdslagen](#) (1326/2010).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > [Päihdeavainindikaattorit](#).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Puheeksiotto ja mini-interventio: <http://www.thl.fi/puheeksiotto>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > [Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa](#).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön: <http://www.thl.fi/pakka>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > [Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely](#).

THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > [Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit](#).

THL, Pakka-webbutbildning: [Pakka-toimintamalli käyntiin ja eläväksi](#).

THL (2023a). [Ehkäisevää päihdetyötä tehdään koulujen ja oppilaitosten arjessa](#).
THL, Tiedä ja toimi.

THL (2023b). [Esimerkki vuosikellosta ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun - Koulun ja oppilaitoksen ehkäisevä päihdetyö](#). THL.

THL (2017). [Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu](#). THL, Esite 2017.

Statistik- och indikatorbanken Sotkanet (Sotkanet). Institutet för hälsa och välfärd. Hänvisad till 31.7.2023. Åtkomstsätt: <https://sotkanet.fi/sotkanet/sv/index?>.

- Andel som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C) (%), 20–64-åringar.
- Andel som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C) (%), personer som fyllt 65 år.
- Har inte fått stöd och hjälp för välbefinnandet av skolkuratoren under läsåret, även om de skulle ha behövt det, % av de första- och andraårsstuderandena i gymnasiet.
- Måttlig eller svår ångest, % av elever i årskurs 8 och 9.

- Har prövat olagliga droger åtminstone en gång, % av studerandena i årskurs 1 och 2 vid yrkesläroanstalter.
- Har prövat olagliga droger åtminstone en gång, % av studerandena i årskurs 1 och 2 i gymnasiet.
- Använder dagligen någon tobaksprodukt eller elektronisk cigarett, % av eleverna i årskurs 8 och 9 (2017-).
- Andelen personer som fått otillräckliga läkarmottagningstjänster, (%) av dem som behövt, som fyllt 65 år.
- Problem med humöret under de två senaste veckorna, % av eleverna i årskurs 4 och 5.
- Långtidsarbetslösa, % av de arbetslösa.
- Andelen personer som upplever betydande psykisk belastning (%), 20–64-åringar.
- Penningspelande minst en gång i veckan under de senaste 12 månaderna (%), personer som fyllt 65 år.
- Andelen personer som använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem (%), 20–64-åringar.
- Ordentligt berusade minst en gång i månaden, % av eleverna i årskurs 8 och 9.
- Arbetslösa, % av arbetskraften.

Arbetarskyddscentralen (2021). [Työpaikan päihdeohjelman rakentaminen](#). (Läst 11.8.2023).

Arbetshälsoinstitutet (2021). Mielenterveyden työkalupakki, [Päihdeohjelmatyökalu](#). (Läst 11.8.2023).

Warpenius K (2002). Kuka ottaisi vastuun?: Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja, Stakes: 270.

Warpenius K & Markkula J (2018). [Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Raportti 9/2018.

Warpenius K & Markkula J (2020a). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet: tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020.

Warpenius K & Markkula J (2020b). [Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 25/2020.

WHO (2021). [European Programme of Work 2020-2025: United Action for Better Health](#). Copenhagen.

FN, de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030. På internet: <https://kestavakehitys.fi/sv/agenda2030>.

Bilagor

Bilaga 1. Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015)

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Det allmänna svarar i enlighet med denna lag och i samarbete med allmännyttiga sammanslutningar för förebyggande av skador som orsakas av alkohol, tobak, narkotika och andra ämnen som används i berusningssyfte eller av penningspel.

2 §

I denna lag avses med:

- 1) *rusmedel* alkoholhaltiga ämnen, narkotika samt läkemedel och andra ämnen som används i berusningssyfte
- 2) *förebyggande rusmedelsarbete* verksamhet som syftar till att minska användningen av rusmedel och till att begränsa de hälsorelaterade, sociala och samhällsrelaterade skador som användningen av rusmedel orsakar.

Vad som i denna lag föreskrivs om rusmedel gäller också tobaksprodukter och penningspel.

3 §

Det förebyggande rusmedelsarbetet ska grundas på uppföljning av rusmedelsanvändningen och därmed relaterade skador, tillgänglig vetenskaplig evidens och på god praxis.

I det förebyggande rusmedelsarbetet är det skäl att beakta också skador som orsakas andra än rusmedelsanvändare.

4 §

Social- och hälsovårdsministeriet leder och Institutet för hälsa och välfärd utvecklar och styr det förebyggande rusmedelsarbetet i hela landet i samarbete med andra myndigheter.

Regionförvaltningsverken styr inom sitt verksamhetsområde det förebyggande rusmedelsarbetet, planerar och utvecklar det i samarbete med andra myndigheter och med sammanslutningar samt stöder kommunerna och välfärdsområdena inom verksamhetsområdet vid genomförandet och utvecklingen av det förebyggande rusmedelsarbetet. (8.7.2022/549)

5 § (8.7.2022/549)

Kommunen svarar för organiseringen av det förebyggande rusmedelsarbetet inom sitt område och utser ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet. Välfärdsområdet stöder kommunerna inom sitt område vid genomförandet och utvecklingen av det förebyggande rusmedelsarbetet och svarar inom

social- och hälsovårdstjänsterna för de uppgifter inom det förebyggande rusmedelsarbetet som avses i 2 mom.

Det kommunala organet och välfärdsområdet har till uppgift att:

- 1) sörja för uppföljningen av och informationen om rusmedelsläget i sina områden,
- 2) se till att enskilda personer och hela befolkningen erbjuds information om rusmedelsskador och om hur de kan minskas,
- 3) öka och stödja kunskaperna om åtgärder för förebyggande av rusmedelsskador inom alla sina uppgiftsområden,
- 4) föreslå och främja åtgärder för det förebyggande rusmedelsarbetet inom sina förvaltningar, i kommunen särskilt inom bildnings-, idrotts-, ungdoms- och näringsväsendet,
- 5) sörja för att de åtgärder som avses i 1–4 punkten samordnas med samarbetet mellan kommunen och välfärdsområdet och med polisens åtgärder, med de myndigheter som svarar för tillsynen över efterlevnaden av alkohollagen (1102/2017) och tobakslagen (549/2016), med näringslivets åtgärder och i synnerhet med åtgärder som har samband med och stöder de allmännyttiga sammanslutningarnas deltagande i det förebyggande rusmedelsarbetet

På kommunens och välfärdsområdets förebyggande rusmedelsarbete ska dessutom tillämpas vad som i 6 och 7 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) föreskrivs om främjande av hälsa och välfärd samt om planering och rapportering som gäller den verksamheten.

6 § (8.7.2022/549)

Kommunen och välfärdsområdet ska i samband med det förebyggande rusmedelsarbetet främja invånarnas möjligheter att delta och påverka i syfte att minska de rusmedelsrelaterade skadorna genom myndighetssamarbete, genom yttranden till myndigheter samt genom egna åtgärder.

Bestämmelser om möjligheter att delta och påverka finns också i 29 § i lagen om välfärdsområden (611/2021).

7 §

Denna lag träder i kraft den 1 december 2015.

Genom denna lag upphävs lagen om nykterhetsarbete (828/1982).

Regionförvaltningsverket i Södra Finland

Tavastehus

2023